מַכְפְּלוֹת פְּרוֹ־סוֹפִיּוֹת*

מאת

משה ירדן, אוניברסיטת תל אביב

C:\Jarden\Notes\Melnikov\Freeprod

כד באיר, תשס"ה

* עבוד של המאמר Subgroups and homology of free products of profinite groups מאת O. V. Melnikov

מכפלה חפשית פנימית

נקבע עבור כל העבודה **תְצורה כמעט מלאה** $\mathcal{C}$ של חבורות סופיות. במלים אחרות $\mathcal{C}$ הוא משפחה של חבורות סופיות הסגורה תחת לקיחת מנות, מכפלות מסֻיָּבות ולקיחת חבורות חלקיות. לחלופין, $\mathcal{C}$ היא משפחה של חבורות סופיות הסגורה תחת לקיחת מנות, מכפלות ישרות ותת חבורות. אם F היא חבורה מֻפשטת ו N_1, N_2 הן תת חבורות נורמליות של F המקיְמות $F/N_1, F/N_2 \in \mathcal{C}$, אזי גם $F/(N_1 \cap N_2) \in \mathcal{C}$. גבול הפוך של חבורות־$\mathcal{C}$ נקרא **חבורת פרו־$\mathcal{C}$**. כמו משפחת חבורות־$\mathcal{C}$ גם משפחת חבורות פרו־$\mathcal{C}$ סגורה תחת לקיחת מנות, מכפלות ישרות ותת חבורות סגורות.

המשפחה $\mathcal{C}$ תקֻנה **מלאה** אם היא סגורה תחת לקיחת מנות, חבורות חלקיות והרחבות. גם במקרה זה משפחות חבורות פרו־$\mathcal{C}$ סגורה תחת לקיחת מנות, חבורות חלקיות והרחבות. רֹב התוצאות בעבודה תהיינה נכונות במקרה ש $\mathcal{C}$ כמעט מלאה, באחדות נאֱלץ להניח ש $\mathcal{C}$ מלאה.

הגדרה: מכפלה חפשית פנימית. יהי T מרחב פרו־סופי, תהי G חבורה פרו־$\mathcal{C}$ ולכל $t \in T$ תהי G_t **תת חבורה סגורה** של G. נאמר ש G **הנו מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית של תת החבורות** G_t, $t \in T$, ונסמן $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$ אם מתקיְמים התנאים הבאים:

(1א) ההעתקה $t \to G_t$ של T לתוך $\mathrm{Subgr}(G)$ רציפה בִפְרישות. במִלים אחרות, לכל תת חבורה פתוחה H של G תת הקבוצה $\{t \in T \mid G_t \le H\}$ של T פתוחה.

(1ב) $G_s \cap G_t = 1$ לכל $s, t \in T$, $s \neq t$.

(1ג) כל העתקה רציפה γ_0 של תת המרחב $\bigcup_{t\in T} G_t$ של G לתוך חבורה פרו־$\mathcal{C}$ C שצמצומה לכל אחת מהחבורות G_t הנו הומומורפיזם נִתנת להרחבה באפן יחיד להומומורפיזם $\gamma\colon G \to C$.

אם $\mathcal{C}$ הנו תצורת כל החבורות הסופיות, נאמר תחת התנאים של "מכפלה חפשית פנימית" ש G היא **מכפלה חפשית** של תת החבורות G_t, $t \in T$.

במקרה ש T הנו מרחב סופי בדיד, מתלכדת הגדרת המכפלה החפשית עם ההגדרה הרגילה:

למה סופי: *תהי T קבוצה סופית, תהי G חבורה פרו־$\mathcal{C}$. נניח ש G היא מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית של החבורות G_t, $t \in T$. אזי לכל חבורה פרו־$\mathcal{C}$ C ולכל אסף $\gamma_t\colon G_t \to C$, $t \in T$, של הומומורפיזמים קיָם הומומורפיזם יחיד $\gamma\colon G \to C$ המרחיב כל אחד מההומומורפיזמים γ_t.*

הוכחה: מתנאי (1ב) נובע שאפשר להרחיב את אסף ההעתקות γ_t להעתקה רציפה $\gamma_0\colon \bigcup_{t\in T} G_t \to C$ (כאן משתמשים בסופיות של T). תנאי (1ג) אומר שקיֶמת ל γ_0 הרחבה יחידה להומומורפיזם $\gamma\colon G \to C$, כנדרש. ∎

למה גיל־מור: *בסימונים וההנחות של הגדרה "מכפלה חפשית פנימית" הקבוצה $E = \bigcup_{t\in T} G_t$ סגורה ב G.*

הוכחה: נוכיח שהקבוצה $G \smallsetminus E$ פתוחה ב G. נתבונן אפוא באבר $x \in G \smallsetminus E$. לכל $s \in T$ האבר x אינו שַיָך לתת החבורה הסגורה G_s של G. לכן, קיֶמת תת חבורה נורמלית פתוחה N_s של G כך ש $xN_s \cap G_s = \emptyset$ ולכן $xN_s \cap G_sN_s = \emptyset$. לפי (א1), הקבוצה $U_s = \{t \in T \mid G_t \le G_sN_s\}$ היא סביבה פתוחה של s ב T. אֹסף הקבוצות הפתוחות U_s מכסה את T. הואיל ו T דחוס, קיימים $s_1, \ldots, s_n \in T$ כך ש $T = \bigcup_{i=1}^n U_{s_i}$. נתבונן בתת החבורה הפתוחה $N = \bigcap_{i=1}^n N_{s_i}$. הקבוצה xN הנה סביבה פתוחה של x ב G המקיֶמת $xN \cap E = \emptyset$. אחרת היה קיָם $s \in E$ כך ש $xN \cap G_s \neq \emptyset$. עבורו היה קים i כך ש $s \in U_{s_i}$ ולכן, $xN \cap G_s \subseteq xN_{s_i} \cap G_{s_i}N_{s_i}$ ומכאן ש $xN_{s_i} \cap G_{s_i}N_{s_i} \neq \emptyset$, בנִגוד לבחירת N_{s_i}. ∎

תהי $G = \mathop{\circledast}\limits_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית ותהי S תת קבוצה סגורה של T. נסמן

$$G(S) = \langle G_s \mid s \in S\rangle.$$

למה מכפלה חפשית: *תהי G חבורה פרו־$\mathcal{C}$.*

(א) *תהי H תת חבורה סגורה של G. נניח שכל הומומורפיזם של H לתוך חבורה פרו־$\mathcal{C}$ A נִתן להרחבה באפן יחיד להומומורפיזם $G \to A$. אזי $G = H$.*

(ב) *יהיו $G_1, \ldots, G_n$ חבורות חלקיות סגורות של G. נניח שכל n־ית הומומורפיזמים $(\alpha_1, \ldots, \alpha_n)$ נִתנת להרחבה באפן יחיד להומומורפיזם $\alpha\colon G \to A$. אזי $G = G_1 *_{\mathcal{C}} \cdots *_{\mathcal{C}} G_n$.*

הוכחת א: לפי ההנחה נִתנת העתקת הזהות $\mathrm{id}_H\colon H \to H$ להרחבה להומומורפיזם $\eta\colon G \to H$. נסמן ב i את העתקת השכון של H לתוך G. אזי, גם id_G וגם $i \circ \eta$ מרחיבים את i. לכן, $i \circ \eta = \mathrm{id}_G$. בפרט, $g = i(\eta(g)) \in H$ לכל $g \in G$. מכאן נובע ש $G = H$.

הוכחת ב: מההנחה נובע שכל הומומורפיזם של $H = \langle G_1, \ldots, G_n\rangle$ לתוך חבורה פרו־סופית A נִתן להרחבה להומומורפיזם של G לתוך A באפן יחיד. לכן, לפי (א), $G = H$. בצרוף ההנחה של (ב), זה מספיק להוכיח ש $G = G_1 *_{\mathcal{C}} \cdots *_{\mathcal{C}} G_n$. ∎

למה חֲלֻקה: *תהי $G = \mathop{\circledast}\limits_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית ותהי $T = \dot\bigcup_{i\in I} T_i$ חֲלֻקה לקבוצות פתוחות־סגורות. אזי $G = \mathop{\circledast}\limits_{i\in I}^{\mathcal{C}} G(T_i)$ ולכל $i \in I$ מתקיֵם $G(T_i) = \mathop{\circledast}\limits_{t\in T_i}^{\mathcal{C}} G_t$. בפרט, $G = G(T) = \langle G_t \mid t \in T\rangle$.*

הוכחה: תהי A חבורה פרו־$\mathcal{C}$ ולכל $i \in I$ יהי $\alpha_i\colon G(T_i) \to A$ הומומורפיזם. צמצומו ל $\bigcup_{t\in T_i} G_t$ הנו מורפיזם לתוך A. בפרט $\alpha_i(1) = 1$. לפי (ב1), $\bigcup_{t\in T_i} G_t \cap \bigcup_{t\in T_j} G_t = 1$ אם $i \neq j$. לכן, ההעתקה $\alpha_0\colon \bigcup_{t\in T} G_t \to A$ שצמוצמה ל G_t שוה לצמצום α_i ל G_t אם $t \in T_i$ הנה מורפיזם. מ (ג1) נובע ש α_0 נִתן להרחבה להומומורפיזם $\alpha\colon G \to A$. לפי "למה מכפלה חפשית" $G = \mathop{\circledast}\limits_{i\in I}^{\mathcal{C}} G_i$.

נקבע עתה $i \in I$. כדי להוכיח ש $G_i = \mathop{\circledast}\limits_{t\in T_i}^{\mathcal{C}} G_t$ נשים ראשית לב לכך שנכונותם של התנאים (א1) ו (ב1) ל T גוררת את נכונותם ל T_i. נותר לנו אפוא להוכיח את תנאי (ג1) ל T_i. יהי אפוא $\gamma_i\colon \bigcup_{t\in T_i} G_t \to C$ מורפיזם

לתוך חבורה פרו־$\mathcal{C}$. כמו בסעיף הראשון של ההוכחה, נרחיב אותו למורפיזם $\gamma_0\colon \bigcup_{t\in T} G_t \to C$ על ידי שנגדיר $\gamma_0(g) = 1$ לכל $g \in G_t$ המקַיֵם $t \in T \smallsetminus T_i$. מורפיזם זה נִתן להרחבה (לפי (1ג)) להומומורפיזם $\gamma\colon G \to C$. הצמצום של γ ל G_i הנו הומומורפיזם $\gamma_i'\colon G_i \to C$ המרחיב את γ_i. הרחבה זו היא יחידה כי הקבוצה $\bigcup_{t\in T_i} G_t$ יוצרת את G_i. ∎

מכפלה חפשית חיצונית

כדי להוכיח תכונות של המכפלה החפשית הפנימית זקוקים אנו לתאור מחֻדש שלה כ"מכפלה חפשית חיצונית".

הגדרה אלמה: יהי T מרחב פרו־סופי. **אֲלֻמָּה של חבורות פרו־$\mathcal{C}$ מעל** T הנה שלישיה $\mathbf{X} = (X, \tau, T)$ שבה X הנו מרחב פרו־סופי ו τ הנה העתקה רציפה מ X על T המקיֶמת את התנאים הבאים:

(1א) לכל $t \in T$, הסיב $X_t = \tau^{-1}(t)$ הנו חבורה פרו־סופית (בפרט $X = \bigcup_{t \in T} X_t$).

(1ב) פעֻלות החבורה ב X_t רציפות במִדה שוה. במלים אחרות, אם נסמן

$$X^{(2)} = \{(x,y) \in X \times X \mid \tau(x) = \tau(y)\},$$

(כלומר, $X^{(2)}$ הנו התמונה ההפוכה של האלכסון של T תחת τ) אזי ההעתקה $\mu\colon X^{(2)} \to X$ המֻגדרת על ידי $\mu(x,y) = x^{-1}y$ רציפה. ∎

דגמה אלמה קבועה: יהיו G חבורה פרו־$\mathcal{C}$ ו T מרחב פרו־סופי. נסמן ב $\mathrm{pr}\colon G \times T \to T$ את ההשלכה על המרכיב השני. הסיב של אבר $t \in T$ הנו $G \times \{t\}$. נהפֹך אותו לחבורה על ידי שנגדיר $(g,t)(h,t) = (gh,t)$. אם T_0 הוא סביבה פתוחה של t ו N תת חבורה נורמלית פתוחה של G, אזי הסביבה $(gN \times T_0) \times (hN \times T_0)$ של $((g,t),(h,t))$ עוברת על ידי ההעתקה μ לתוך $g^{-1}hN \times T_0$. לכן, פעֻלות החבורה ב $G \times \{t\}$ רציפות במדה שוה. מכאן ש (X, pr, T) הנה אלֻמה המכֻנה **קבועה**. ∎

הגדרה מורפיזם לחבורה: **מורפיזם** של אלֻמה (X, τ, T) לתוך חבורה פרו־סופית A הנו העתקה רציפה $\alpha\colon X \to A$ שצִמצומה לכל אחד מהסיבים X_t הנו הומומורפיזם. ∎

הגדרה מכפלה חיצונית: **מכפלה חפשית פרו־$\mathcal{C}$** מעל אלֻמה $\mathbf{X} = (X, \tau, T)$ הנה זוג $(G, \omega) = (G_X, \omega_X)$ שבו G חבורה פרו־$\mathcal{C}$ ו $\omega\colon \mathbf{X} \to G$ הנו מורפיזם בעל התכונה האוניברסלית הבאה:

(2) לכל מורפיזם γ של $\mathbf{X}$ לתוך חבורה פרו־$\mathcal{C}$ C קיָם הומומורפיזם יחיד $\varphi\colon G \to C$ כך ש $\gamma = \varphi \circ \omega$. ∎

משפטון קיום ויחידות: *מעל כל אלֻמה* $\mathbf{X} = (X, \tau, T)$ *קיֶמת מכפלה חפשית יחידה עד כדי איזומורפיזם.*

הוכחה: יחידות המכפלה החפשית נובעת מהתנאי האוניברסלי (2). ליתר דיוק, אם זוג נוסף (G', ω') מקיֵם את תנאי (2), אזי קיָמים הומומורפיזמים $\varphi\colon G \to G'$ ו $\varphi'\colon G' \to G$ כך ש $\varphi \circ \omega = \omega'$ ו $\varphi' \circ \omega' = \omega$. מהיחידות נובע ש $\varphi \circ \varphi' = \mathrm{id}_{G'}$ ו $\varphi' \circ \varphi = \mathrm{id}_G$. לכן, כל אחד מההומומורפיזמים φ ו φ' הנו איזומורפיזם.

את הקיום של המכפלה החפשית נוכיח על ידי בניה ישירה. תחילה נבנה את המכפלה החפשית המֻפשטת F של החבורות X_t עבור $t \in T$. בפרט, נִראה את X_t גם כתת חבורה של F. הואיל ו $X = \bigcup_{t \in T} X_t$ קיֶמת העתקה יחידה $\omega_0\colon X \to F$ שצמצומה לכל אחת מהחבורות X_t הנה העתקת הזהות. לכל תת חבורה נורמלית N של F המקיֶמת $F/N \in \mathcal{C}$ נסמן ב $\pi_N\colon F \to F/N$ את העתקת המנה. נסמן ב $\mathcal{N}$ את אסף כל תת החבורות הנורמליות

N של F כך ש $F/N \in \mathcal{C}$ וההעתקה $\pi_N \circ \omega_0\colon X \to F/N$ רציפה. במלים אחרות, $w_0^{-1}(fN)$ הנה תת קבוצה פתוחה של X לכל $f \in F$. מהזהות $f(N_1 \cap N_2) = fN_1 \cap fN_2$ לתת חבורות נורמליות N_1, N_2 של F, נובע שאם $N_1, N_2 \in \mathcal{N}$, אזי $N_1 \cap N_2 \in \mathcal{N}$. תנאי זה מאפשר לעבֹר להשלמה $G = \varprojlim_{N\in\mathcal{N}} F/N$. היא תהיה חבורה פרו־$\mathcal{C}$. נסמן ב $\theta\colon F \to G$ את העתקת ההשלמה (כלומר, $\theta(f) = (fN)_{N\in\mathcal{N}}$ לכל $f \in F$) ותהי $\omega = \theta \circ \omega_0$. נוכיח שלזוג (G, ω) יש התכונות הנדרשות למכפלה החפשית מעל T.

ראשית נעיר שבסיס לקבוצות הפתוחות של G מֻרכב מהקבוצות $\theta(f)\hat{N}$ שעבורן $f \in F$ ו $\hat{N}$ הנו הסגור של חבורה $N \in \mathcal{N}$. לפי למה 17.2.1(b) ב"ארתמטיקת השדות", $\omega^{-1}(\theta(f)\hat{N}) = \omega_0^{-1}(fN)$ הנה תת קבוצה פתוחה של X. לכן, ω רציפה.

לכל $t \in T$ ההעתקה ω_0 מעתיקה את X_t באפן זהותי על העֹתק שלו בתוך F. בפרט, ω_0 הנו הומומורפיזם על X_t. הואיל ו θ הנו הומומורפיזם, $\omega|_{X_t}$ הנו הומומורפיזם. לכן, $\omega\colon X \to G$ הנו מורפיזם.

כדי להוכיח את התכונה האוניברסלית (2) נתבונן בחבורה פרו־$\mathcal{C}$ C ובמורפיזם $\gamma\colon X \to C$. הואיל ו ω_0 הנו העתקת הזהות על כל X_t קיָם הומומורפיזם יחיד $\varphi_0\colon F \to C$ כך ש $\gamma = \varphi_0 \circ \omega_0$. אם C_0 היא תת חבורה נורמלית פתוחה של C ו $f \in F$, אזי $\omega_0^{-1}(f\varphi_0^{-1}(C_0)) = \gamma^{-1}(\varphi_0(f)C_0)$ פתוחה (כי $\gamma\colon X \to C$ הנה העתקה רציפה). לכן, $\varphi_0^{-1}(C_0) \in \mathcal{N}$. מלמה 17.2.2 של "ארתמטיקת השדות" נובע שקיָם הומומורפיזם יחיד $\varphi\colon G \to C$ כך ש $\varphi \circ \theta = \varphi_0$. מכאן ש $\varphi \circ \omega = \gamma$.

לבסוף, אם $\varphi'\colon G \to C$ הנו הומומורפיזם נוסף המקיָם $\varphi' \circ \omega = \gamma$, אזי $\varphi_0' = \varphi' \circ \theta$ מקיָם $\varphi_0' \circ \omega_0 = \gamma$. לכן, $\varphi_0' = \varphi_0$ ולכן $\varphi' = \varphi$. ∎

למה הפוכה: *תהי $\alpha\colon X \to Y$ העתקה על של קבוצות ותהי X_0 תת קבוצה של X. נסמן*

$$Y_0 = \{y \in Y \mid \alpha^{-1}(y) \subseteq X_0\}.$$

אזי $\alpha(X \smallsetminus X_0) = Y \smallsetminus Y_0$. בפרט, אם X ו Y הם מרחבים פרו־סופיים, X_0 הנה תת קבוצה פתוחה של X ו α רציפה, אזי Y_0 הנה תת קבוצה פתוחה של Y.

הוכחה: אם $y \in \alpha(X \smallsetminus X_0)$, אזי קיָם $x \in X \smallsetminus X_0$ כך ש $\alpha(x) = y$. בפרט, $x \in \alpha^{-1}(y) \smallsetminus X_0$. לכן, $\alpha^{-1}(y) \not\subseteq X_0$ ולכן $y \in Y \smallsetminus Y_0$. להפר, יהי $y \in Y \smallsetminus Y_0$. אזי קיָם $x \in X$ כך ש $\alpha(x) = y$ ו $x \notin X_0$. בפרט, $y \in \alpha(X \smallsetminus X_0)$.

עתה, אם X ו Y הנם מרחבים פרו־סופיים, X_0 פתוחה ו α רציפה, אזי $X \smallsetminus X_0$ סגורה. לכן, $\alpha(X \smallsetminus X_0)$ סגורה. מהזהות שהוכחנו נובע ש $Y \smallsetminus Y_0$ סגורה. לכן, Y_0 פתוחה. ∎

נשתמש ב"למה הפוכה" כדי להוכיח את הלמה הבאה המאפשרת מִצִּדה להשתמש בתכונה האוניברסלית (2) של המכפלה החפשית.

למה הרחבה: *תהי (X,τ,T) אֲלֻמה של חבורות פרו־סופיות. יהיו $r,s \in T$ עם $s \neq r$. אזי כל הומומורפיזם α_s של X_s לתוך חבורה סופית A נתן להרחבה למורפיזם $\alpha\colon X \to A$ כך ש $\alpha(X_r) = 1$.*

הוכחה: נחלק את הבניה של α לכמה חלקים:

חלק א: *הרחבה של α להעתקה רציפה $\alpha'\colon X \to A$.* הואיל ו A סופית, כל אחת מהקבוצות $\alpha_s^{-1}(a)$ פתוחה וסגורה ב X_s ומתקיֵם $X_s = \dot\bigcup_{a\in A} \alpha_s^{-1}(a)$. יהי $a \in A$ ותהי U_a תת קבוצה פתוחה של X המקיֶמת $X_s \cap U_a = \alpha_s^{-1}(a)$. הואיל ו X_s פרו־סופי, נתן להציג את U_a כאחוד $U_a = \bigcup_{i\in I} U_{a,i}$ של קבוצות פתוחות־סגורות ב X. אלו מקיְמות גם $\alpha_s^{-1}(a) = \bigcup_{i\in I} X_s \cap U_{a,i}$. בתור חבורה פרו־סופית, X_s דחוסה. לכן גם $\alpha_s^{-1}(a)$ דחוסה וקיֶמת אפוא תת קבוצה סופית J של I כך ש $\alpha_s^{-1}(a) = \bigcup_{j\in J} X_s \cap U_{a,j}$. תת הקבוצה $U'_a = \bigcup_{j\in J} U_{a,j}$ של X פתוחה־סגורה ומקיֶמת $\alpha_s^{-1}(a) = X \cap U'_a$. עתה נסמן

$$U''_a = U'_a \smallsetminus \bigcup_{b\in A \smallsetminus \{a\}} U'_b.$$

אזי U''_a פתוחה־סגורה, $\alpha_s^{-1}(a) = X \cap U''_a$ ו $U''_a \cap U''_b = \emptyset$ לכל $b \in A$ השונה מ a. בעזרת הקבוצות האלו נרחיב את α_s להעתקה רציפה $\alpha'\colon X \to A$ על ידי $\alpha'(x) = a$ אם $x \in U''_a$ ו $\alpha'(x) = 1$ אם $x \in X \smallsetminus \bigcup_{a\in A} U''_a$.

חלק ב: *סביבה פתוחה של $\tau^{-1}(s)$ שעליה α' הנו מורפיזם.* ההעתקה $(x,y) \mapsto \alpha'(x)^{-1}\alpha'(y)$ היא צרוף של ההעתקה $\alpha' \times \alpha'\colon X^{(2)} \to A \times A$ וההעתקה $(a,b) \mapsto a^{-1}b$ מ $A \times A$ לתוך A. לכן, היא רציפה. כמו כן, ההעתקה $\alpha' \circ \mu\colon X^{(2)} \to A$ רציפה. לכן, ההעתקה $\eta\colon X^{(2)} \to A \times A$ המֻגדרת על ידי

$$\eta(x,y) = (\alpha'(x)^{-1}\alpha'(y),\, \alpha'(x^{-1}y))$$

רציפה. מכאן נובע עבור האלכסון $\Delta = \{(a,b) \in A \times A \mid\ a = b\}$ ש $\eta^{-1}(\Delta)$ פתוחה ב $X^{(2)}$.

מהרציפות של $\tau\colon X \to T$ נובע שגם ההעתקה $\rho\colon X^{(2)} \to T$ המֻגדרת על ידי $\rho(x,y) = \tau(x)$ רציפה. לפי "למה הפוכה", הקבוצה $S = \{t \in T \mid\ \rho^{-1}(t) \subseteq \eta^{-1}(\Delta)\}$ פתוחה ב T. מההגדרות נובע ש $t \in S$ אם ורק אם $\alpha'|_{X_t}$ הנו הומומורפיזם לתוך A. בפרט $s \in S$ (כי $\alpha'|_{X_s} = \alpha_s$ הנו הומומורפיזם). נבחר תת קבוצה פתוחה־סגורה V של T כך ש $s \in V \subseteq S$ ו $r \notin V$. נגדיר העתקה $\alpha\colon X \to A$ על ידי $\alpha(x) = \alpha'(x)$ עבור $x \in \tau^{-1}(V)$ ו $\alpha(y) = 1$ עבור $y \in \tau^{-1}(T \smallsetminus V)$. אזי $\alpha\colon X \to A$ הנו מורפיזם המרחיב את $\alpha'|_{\tau^{-1}(V)}$ ולכן גם את α_s. בנוסף, $\alpha(X_r) = 1$. ∎

"למה הרחבה" מאפשרת לנו להוכיח תכונות ראשונות של המכפלה החפשית החיצונית:

למה תכונות: *תהי* $\mathbf{X} = (X,\tau,T)$ *אֲלֻמה של חבורות פרו־*$\mathcal{C}$ *ותהי* (G,ω) *המכפלה החפשית מעל* $\mathbf{X}$*. לכל* $t \in T$ *נסמן* $G_t = \omega(X_t)$*. אזי:*

(א) $G = \langle G_t \mid t \in T\rangle$.

(ב) ω *מעתיקה את* X_t *באפן איזומורפי על* G_t.

(ג) *אם* $s,t \in T$ *ו* $s \neq t$*, אזי* $G_s \cap G_t = 1$.

(ד) *ההעתקה* $\omega \times \tau\colon X \to G \times T$ *מעתיקה את* X *באפן הומאומורפי על תת הקבוצה הסגורה*

$$\{(g,t) \in G \times T \mid g \in G_t\}$$

של $G \times T$.

הוכחת א: ב"משפטון קיום ויחידות" בנינו את המכפלה המְפשטת החפשית F של החבורות X_t והגדרנו העתקה $\omega_0\colon X \to F$ שצמצומה לכל אחת מהחבורות X_t הנה העתקת הזהות. כמו כן G היתה ההשלמה של F ביחס לאסף מסֻים $\mathcal{N}$ של תת חבורות נורמליות של F בעלות אנדקס סופי וסימנו ב θ את ההעתקה הקנונית של F לתוך G. בסימונים אלו הגדרנו $\omega = \theta \circ \omega_0$. הואיל ו G הנו הסגור של $\theta(F)$, נובע מכאן ש G נוצרת על ידי החבורות G_t, $t \in T$, כפי שהיה להראות.

הוכחת ב: יהי $x \in X_t$, $x \neq 1$ ונניח בשלילה ש $\omega(x) = 1$. אזי קיֶמת ל X_t תת חבורה נורמלית פתוחה N כך ש $x \notin N$. נסמן ב $\alpha_t\colon X_t \to X_t/N$ את העתקת המנה. הואיל ו $X_t/N \in \mathcal{C}$, מאפשרת "למת הרחבה" להרחיב את α_t למורפיזם $\alpha\colon X \to X_t/N$. תנאי (2) נותן הומומורפיזם $\varphi\colon G \to X_t/N$ כך ש $\varphi \circ \omega = \alpha$. בפרט, $\alpha_t(x) = \alpha(x) = \varphi(\omega(x)) = \varphi(1) = 1$ בסתירה לבחירת N. מסתירה זו נובע ש $\omega|_{X_t}$ הנו איזומורפיזם על G_t, כפי שהיה להוכיח.

הוכחת ג: נניח בשלילה שקים $g \in G_s \cap G_t$ כך ש $g \neq 1$. נבחר $x \in X_s$ כך ש $g = \omega(x)$. מ (ב) נובע ש $x \neq 1$. לכן קיֶמת ל X_s תת חבורה נורמלית פתוחה N כך ש $x \notin N$. נרחיב את העתקת המנה $\alpha_s\colon X_s \to X_s/N$ למורפיזם $\alpha\colon X \to X_s/N$ כך ש $\varphi(X_t) = 1$ ("למה הרחבה"). יהי $\varphi\colon G \to X_s/N$ הומומורפיזם כך ש $\varphi \circ \omega = \alpha$ (תנאי (2)). מבחירת N נובע ש $\varphi(g) = \varphi(\omega(x)) = \alpha(x) = \alpha_s(x) \neq 1$. מצד שני, $\varphi(G_t) = \varphi(\omega(X_t)) = \alpha(X_t) = 1$. הואיל ו $g \in G_t$, נובע מכאן ש $\varphi(g) = 1$. מסתירה זו נובע ש $G_s \cap G_t = 1$.

הוכחת ד: מ (ב) נובע ש $\omega \times \tau$ מעתיק את X באפן חד חד ערכי על הקבוצה $Y = \{(g,t) \in G \times T \mid g \in G_t\}$. הואיל ושתי ההעתקות ω,τ רציפות והמרחבים X,G,T הנם פרו־סופיים, Y סגורה וההעתקה $\omega \times \tau$ הנה הומאומורפיזם. ∎

גבולות הפוכים של אֲלֻמוֹת

נהפך את מחלקת האלֻמות של חבורות פרו־$\mathcal{C}$ לקטגוריה על ידי שנגדיר **מורפיזם** מאלֻמה $\mathbf{X} = (X, \tau, T)$ לַאלֻמה $\mathbf{X}' = (X', \tau', T')$ כזוג $\alpha = (\alpha_1, \alpha_2)$ שבו $\alpha_1\colon X \to X'$ ו $\alpha_2\colon T \to T'$ הן העתקות רציפות המקיְמות:

(1א) $\tau' \circ \alpha_1 = \alpha_2 \circ \tau$.

(2א) אם $\alpha_2(t) = t'$, אזי הצמצום של α_1 ל X_t הנו הומומורפיזם לתוך $X_{t'}$.

בדרך כלל נרשם α במקום α_1 ובמקום α_2.

נתבונן עכשיו במערכת הפוכה $(\mathbf{X}_i, \pi_{ji})_{i,j \le I}$ של אלֻמות של חבורות פרו־$\mathcal{C}$ שבה $\mathbf{X}_i = (X_i, \tau_i, T_i)$ לכל $i \in I$. לכל $i \ge j$ ב I יש לנו תרשים חִלופי

$$\begin{tikzcd} X_j \arrow[r, "\tau_j"] \arrow[d, "\pi_{ji}"'] & T_j \arrow[d, "\pi_{ji}"] \\ X_i \arrow[r, "\tau_i"] & T_i \end{tikzcd}$$

הגבול ההפוך של המערכת הנו שלישיה $\mathbf{X} = (X, \tau, T)$ שבה $X = \varprojlim X_i$, $T = \varprojlim T_i$ הם מרחבים פרו־סופיים ו $\tau = \varprojlim \tau_i$ היא העתקה רציפה מ X ל T. יתר על כן, אם נסמן ב π_i את ההטלה של $\mathbf{X}$ על $\mathbf{X}_i$ נקבל תרשים חִלופי

$$\begin{tikzcd} X \arrow[r, "\tau"] \arrow[d, "\pi_i"'] & T \arrow[d, "\pi_i"] \\ X_i \arrow[r, "\tau_i"] & T_i \end{tikzcd}$$

אם $t \in T$, $t_i = \pi_i(t)$ ו $X_t = \tau^{-1}(t)$, אזי $X_t = \varprojlim X_{t_i}$ הנו חבורה פרו־$\mathcal{C}$.

לבסוף, לכל $i \in I$ יהי $X_i^{(2)} = \{(x, y) \in X_i \times X_i \mid \tau_i(x) = \tau_i(y)\}$ ו $\mu_i\colon X_i^{(2)} \to X_i$ ההעתקה המֻגדרת על ידי $\mu_i(x, y) = x^{-1}y$. אזי $X^{(2)} = \varprojlim X_i^{(2)}$ ו $\mu = \varprojlim \mu_i$. בפרט, $\mu\colon X^{(2)} \to X$ הנה העתקה רציפה. מכל זה עולה ש $\mathbf{X}$ הנו אלֻמה של חבורות פרו־$\mathcal{C}$.

לכל $i \in I$ יהי (G_i, ω_i) המכפלה החפשית מעל האלֻמה $\mathbf{X}_i$. אם $i \ge j$, אזי $\omega_i \circ \pi_{ji}\colon X_j \to G_i$ הנו מורפיזם. לכן, קיָם הומומורפיזם יחיד מ G_j ל G_i שנסמנו שוב ב π_{ji} כך שהתרשים הבא חלופי:

$$\begin{tikzcd} X_j \arrow[r, "\omega_j"] \arrow[d, "\pi_{ji}"'] & G_j \arrow[d, "\pi_{ji}"] \\ X_i \arrow[r, "\omega_i"] & G_i \end{tikzcd}$$

נסמן $G = \varprojlim G_i$ ו $\omega = \varprojlim \omega_i$. אזי, G הנה חבורה פרו־$\mathcal{C}$, $\omega\colon X \to G$ הנה העתקה רציפה ולכל $i \in I$ התרשים הבא חלופי:

$$\begin{tikzcd} X \arrow[r, "\omega"] \arrow[d, "\pi_i"'] & G \arrow[d, "\pi_i"] \\ X_i \arrow[r, "\omega_i"] & G_i \end{tikzcd}$$

לכל $t \in T$ הגבול ההפוך של האיזומורפיזמים $\omega_i\colon X_{i,t_i} \to G_{i,t_i}$ (באשר $t_i = \pi_i(t)$) נותן איזומורפיזם $\omega\colon X_t \to G_t$.

למת המשכה: *יהיו Y מרחב פרו־סופי, X תת קבוצה סגורה של Y ו f העתקה רציפה של X לתוך קבוצה סופית A עם הטופולוגיה הבדידה. אזי f נִתנת להרחבה להעתקה רציפה $g\colon Y \to A$.*

הוכחה: לכל $a \in A$ הסיב $X_a = f^{-1}(a)$ הנו תת קבוצה פתוחה וסגורה של X ו $X = \dot\bigcup_{a\in A} X_a$. כמו כן קיֶמת לכל $a \in A$ תת קבוצה פתוחה Y_a של Y כך ש $X_a = Y_a \cap X$. את Y_a אפשר להציג כאחוד של קבוצות פתוחות וסגורות ב Y, כלומר $Y_a = \bigcup_{i\in I(a)} Y_{ai}$. הן מקיְמות, $X_a = \bigcup_{i\in I(a)} Y_{ai} \cap X$. הואיל ו X_a סגורה ולכן דחוסה ו $Y_{ai} \cap X$ פתוחות ב X קיֶמת ל $I(a)$ תת קבוצה סופית $J(a)$ כך ש $X_a = \bigcup_{j\in J(a)} Y_{ai} \cap X$. הקבוצה $Y'_a = \bigcup_{j\in J(a)} Y_{aj}$ פתוחה וסגורה ב Y ומקיֶמת $X_a = Y'_a \cap X$. לכן גם הקבוצה $Y''_a = Y'_a \smallsetminus \bigcup_{b\in A\smallsetminus\{a\}} Y'_a$ פתוחה וסגורה ב Y. אם $x \in X_a$ אזי $x \in Y'_a$ ו $x \notin Y'_b$ לכל $b \neq a$ (אחרת, $x \in X_b$, בסתירה להצגה המקורית של X). לכן $x \in Y''_a$. במִלים אחרות, $X_a = Y''_a \cap X$. בנוסף על זה הקבוצות Y''_a, $a \in A$, זרות זו לזו. לבסוף נבחר $c \in A$ ונסמן $Y^*_c = Y \smallsetminus \bigcup_{a\in A} Y''_a$. אזי גם Y^*_c פתוחה וסגורה ו $Y = Y^*_c \cup \dot\bigcup_{a\in A} Y''_a$. ההעתקה $g\colon Y \to A$ המֻגדרת על ידי $g(y) = a$ אם $y \in Y''_a$ ו $g(y) = c$ אם $y \in Y^*_c$ רציפה וצמצומה ל X מתלכד עם f. ∎

למת פרוק: *תהי $(X_i, \pi_{ji})_{i,j\in I}$ מערכת הפוכה של מרחבים פרו־סופיים. נסמן $X = \varprojlim X_i$ ולכל $i \in I$ יהי $\pi_i = \varprojlim \pi_{ji}$. אם $\alpha\colon X \to A$ הנה העתקה רציפה לתוך מרחב סופי בדיד, אזי קיָם $j \in I$ וקיֶמת העתקה רציפה $\alpha_j\colon X_j \to A$ כך ש $\alpha_j \circ \pi_j = \alpha$.*

הוכחה: לכל $i \in I$ תת הקבוצה $X'_i = \pi_i(X)$ סגורה ו π_{ji} מעתיק את X'_j על X'_i אם $j \geq i$. אם נצליח למצא $j \in I$ והעתקה רציפה $\alpha'_j\colon X'_j \to A$ כך ש $\alpha'_j \circ \pi_j = \alpha$ נוכל להרחיב את α'_j להעתקה רציפה $\alpha_j\colon X_j \to A$ כך ש $\alpha_j \circ \pi_j = \alpha$ (לפי למה ההמשכה). לכן, בלי הגבלת הכלליות נוכל להניח שכל אחת מההעתקות π_i ו π_{ji} הנן על.

לכל $a \in A$ תת הקבוצה $\alpha^{-1}(a)$ של X פתוחה־סגורה. אסף הקבוצות $\pi_i^{-1}(U)$ שעבורן $i \in I$ ו U_i פתוחה ב X_i מהוה בסיס לטופולוגיה של X (למה 1.1.1 ב"ארתמטיקת השדות"). בתור קבוצה פתוחה $\alpha^{-1}(a)$ הנה אחוד של קבוצות מהצורה $\pi_i^{-1}(U)$. הואיל ו $\alpha^{-1}(a)$ סגורה, קיֶמת תת קבוצה סופית $I(a)$ של I ולכל $i \in I(a)$

קַיֶמת תת קבוצה פתוחה U_i של X_i כך ש $\alpha^{-1}(a)=\bigcup_{i\in I(a)}\pi_i^{-1}(U_i)$. נבחר $j\in I$ כך ש $i\leq j$ לכל $a\in A$ ולכל $i\in I(a)$.

לכל $a\in A$ תת הקבוצה $V_a=\bigcup_{i\in I(a)}\pi_{ji}^{-1}(U_i)$ פתוחה ב X_j ו $\alpha(x)=a$ לכל $x\in\pi_j^{-1}(V_a)$. בפרט, $X_j=\dot\bigcup_{a\in A}V_a$ (כאן אנו משתמשים בהנחה שההעתקות π_i ו π_{ji} על) ולכן כל אחת מהקבוצות V_a סגורה. נגדיר אפוא העתקה רציפה $\alpha_j\colon X_j\to A$ על ידי $\alpha_j(x)=a$ לכל $x\in V_a$. היא תקַיֶם $\alpha=\alpha_j\circ\pi_j$ כנדרש. ∎

למה חבורת גבול: *בסימונים דלעיל, הזוג* (G,ω) *הנו החבורה הפרו־*$\mathcal{C}$ *החפשית מעל האֲלֻמה* $\mathbf{X}$.

הוכחה: נותר לנו רק להראות שהזוג (G,ω) מקיֵם את התכונה האוניברסלית (2) של סעיף "מכפלה חפשית חיצונית". נתונה אפוא חבורה פרו־$\mathcal{C}$ A ומורפיזם $\alpha\colon X\to A$. עלינו להראות שקיָם הומומורפיזם יחיד $\varphi\colon G\to A$ כך ש $\alpha=\varphi\circ\omega$. דרישת היחידות מאפשרת לנו להניח ש A סופית.

"למה פרוק" נותנת $j\in I$ והעתקה רציפה $\alpha_j\colon X_j\to A$ כך ש $\alpha=\alpha_j\circ\pi_j$. לכל $k\geq j$ נגדיר $\alpha_k=\alpha_j\circ\pi_{kj}$. אזי $\alpha_k\colon X_k\to A$ הנה העתקה רציפה. נמצא k כזה כך ש $\alpha_k\colon X_k\to A$ הנו מורפיזם. לשם כך נגדיר לכל $k\geq j$ העתקה $\beta_k\colon X_k^{(2)}\to A\times A$ על ידי $\beta_k(x,y)=(\alpha_k(x)^{-1}\alpha_k(y),\,\alpha_k(x^{-1}y))$. מרציפות הכפל בסיבי T_k שב X_k נובע ש β_k רציפה (ראה גם הוכחת חלק ב של "למה הרחבה"). באפן דומה נגדיר העתקה רציפה $\beta\colon X^{(2)}\to A\times A$ על ידי $\beta(x,y)=(\alpha(x)^{-1}\alpha(y),\,\alpha(x^{-1}y))$. אזי $X^{(2)}=\varprojlim X_k^{(2)}$ ו $\beta=\varprojlim\beta_k$. בפרט נקבל ש $\beta(X^{(2)})=\bigcap_{k\geq j}\beta_k(X_k^{(2)})$ (ואכן, אם b שיך לאגף ימין, אזי $\beta_k^{-1}(b)$ מהוה מערכת הפוכה של מרחבים פרו־סופיים לא ריקים. הגבול ההפוך שלהם אינו ריק. כל אבר בגבול ההפוך ישתיֵך ל $\beta^{-1}(b)$). הואיל ו A הנה קבוצה סופית, קיָם $k\geq j$ כך ש $\beta(X)=\beta(X_k)$. הואיל ו α הנו מורפיזם, $\alpha(x^{-1}y)=\alpha(x)^{-1}\alpha(y)$ לכל $(x,y)\in X^{(2)}$. מכאן נובע ש $\alpha_k(x^{-1}y)=\alpha_k(x)^{-1}\alpha_k(y)$ לכל $(x,y)\in X_k^{(2)}$. במִלים אחרות, α_k הנו מורפיזם, כמבֻקש.

לפי ההנחה G_k הנה המכפלה הפרו־$\mathcal{C}$ החפשית מעל $\mathbf{X}_k$. לכן, קיָם הומומורפיזם יחיד $\gamma_k\colon G_k\to A$ כך ש $\alpha_k=\gamma_k\circ\omega_k$. ההומומורפיזם $\gamma=\gamma_k\circ\pi_k$ של G לתוך A יקיֵם $\gamma\circ\omega=\alpha$.

לבסוף, נניח ש $\gamma'\colon G\to A$ הנו הומומורפיזם נוסף כך ש $\alpha=\gamma'\circ\omega$, לפי "למה תכונות"(א) מתקיֵם $G_i=\langle\omega_i(X_t)\mid\ t\in T_i\rangle$ לכל $i\in I$. לכן,

$$G=\varprojlim G_i=\varprojlim\langle\omega_i(X_t)\mid\ t\in T_i\rangle=\langle\omega(X_t)\mid\ t\in T\rangle=\langle G_t\mid\ t\in T\rangle.$$

הואיל ו γ' מתלכד עם γ על כל אחת מהחבורות G_t הוא מתלכד עם γ על כל G. ∎

שקילות שתי ההגדרות של מכפלות חפשיות

נראה כאן ששני הסוגים של המכפלות החפשיות שהגדרנו בסעיפים הקודמים שקולים זה לזה.

למה פנימית־חיצונית: *תהי* $G = \coprod^{*\,\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$ *מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית מעל מרחב פרו־סופי* T. *אזי קיֶמת אלֻמה* $\mathbf{X} = (X,\tau,T)$ *של חבורות פרו־סופיות וקיָם מורפיזם* $\omega\colon X \to G$ *כך ש* (G,ω) *הנה המכפלה החפשית מעל* $\mathbf{X}$ *ו* $G_t = \omega(\tau^{-1}(t))$ *לכל* $t \in T$.

הוכחה: נסמן $X = \{(g,t) \in G\times T \mid g \in G_t\}$ ויהי $\tau\colon X \to T$ הצמצום ל X של ההטלה על T. במלים אחרות, $\tau(g,t) = t$ לכל $(g,t) \in X$. הסיב מעל $t \in T$ הנו $X_t = G_t \times \{t\}$ וכלל הכפל $(g,t)(h,t) = (gh,t)$ הופך את X_t לחבורה איזומורפית ל G_t. יתר על כן, τ מעתיק את X_t באֹפן איזומורפי על G_t.

כדי להוכיח ש X הנו מרחב פרו־סופי, מספיק להוכיח ש X סגור ב $G\times T$. ואכן, יהי $(g,t) \in G\times T \smallsetminus X$. אזי, $g \notin G_t$. לכן קיֶמת תת חבורה נורמלית פתוחה H של G כך ש $g \notin G_tH$. הקבוצה gH הנה סביבה פתוחה של g ב G. מתנאי (1א) של סעיף "מכפלה חפשית פנימית" נובע שהקבוצה $T_0 = \{t' \in T \mid G_{t'} \subseteq G_tH\}$ הנה סביבה פתוחה של t ב T. לכן, $gH \times T_0$ הנה סביבה פתוחה של (g,t) ב $G\times T$. אם $(g',t') \in gH\times T_0$, אזי $g \in g'H$ ו $G_{t'} \subseteq G_tH$ ולכן $g' \notin G_{t'}$, כלומר $(g',t') \notin X$. מכאן נובע ש $G\times T \smallsetminus X$ פתוחה ולכן X סגורה.

עתה נוכיח את הרציפות במדה שוה של פעֻלות הכפל ב X_t. לכל אבר ב $X^{(2)}$ יש הצורה $((g,t),(h,t))$ באשר $g,h \in G$. ההעתקה $\mu\colon X^{(2)} \to X$ שאת רציפותה אנו צריכים להוכיח מעתיקה אבר זה ל $(g^{-1}h,t)$. כל סביבה של האבר האחרון ב X מקיפה קבוצה מהצורה $(g^{-1}hN \times T_0) \cap X$, באשר N הנה תת חבורה נורמלית פתוחה ב G ו T_0 סביבה פתוחה של t ב T. הקבוצה $\big((gN\times T_0)\times(hN\times T_0)\big) \cap X^{(2)}$ הנה סביבה פתוחה של $\big((g,t),(h,t)\big)$ ב $X^{(2)}$ ו μ מעתיקה אותה ל $g^{-1}hN \times T_0$.

בכך הוכחנו ש $\mathbf{X}$ הנה אלֻמה של חבורות פרו־סופיות.

לבסוף, נגדיר העתקה $\omega\colon X \to G$ כצמצום של ההטלה $G\times T \to G$ ל X. במלים אחרות, $\omega(g,t) = g$ לכל $(g,t) \in X$. אזי ω הנו מורפיזם. כדי לסיֵם את הוכחת הלמה עלינו להראות שיש ל ω התכונה (2) של סעיף "מכפלה חפשית חיצונית". ואכן, יהי α מורפיזם של X לתוך חבורה פרו־$\mathcal{C}$ A. נגדיר העתקה $\varphi_0\colon \bigcup_{t\in T} G_t \to A$ באפן הבא: קודם כל נגדיר $\varphi_0(1) = 1$. לכל $g \in \bigcup_{t\in T} G_t$, $g \neq 1$, קיָם לפי (1ב) של הסעיף "מכפלה חפשית פנימית" יחיד $t \in T$ כך ש $g \in G_t$. נגדיר אפוא $\varphi_0(g) = \alpha(g,t)$. מן ההגדרה עולה ש $\varphi_0 \circ \omega = \alpha$ והצמצום של φ_0 לכל אחת מהחבורות G_t הנו הומומורפיזם. יתר על כן, אם A_0 היא תת קבוצה סגורה של A, אזי $\omega^{-1}(\varphi_0^{-1}(A_0)) = \alpha^{-1}(A_0)$ היא תת קבוצה סגורה של X. הואיל וההטלה $G\times T \to G$ כהעתקה רציפה בין מרחבים פרו־סופיים הנה סגורה, גם ω סגורה. לכן, $\varphi_0^{-1}(A_0) = \omega(\alpha^{-1}(A_0))$ סגורה. מכאן נובע ש φ_0 הנה

העתקה רציפה. תכונה (1ג) של הסעיף "מכפלה חפשית פנימית" מאפשרת להרחיב את φ_0 באפן יחיד להומומורפיזם $\varphi\colon G \to A$. הוא יקיֵם $\varphi \circ \omega = \alpha$. לבסוף, אם $\varphi'\colon G \to A$ הנו הומומורפיזם נוסף המקיֵם $\varphi' \circ \omega = \alpha$, אזי הוא מתלכד עם φ_0 על $\bigcup_{t\in T} G_t$ ולכן עם φ על G. בזה סיַמנו את ההוכחה ש (G,ω) הנו המכפלה החפשית מעל $\mathbf{X}$. ∎

למה חיצונית־פנימית: *תהי* $\mathbf{X} = (X,\tau,T)$ *אלֻמה של חבורות פרו־*$\mathcal{C}$ *ותהי* (G,ω) *המכפלה הפרו־*$\mathcal{C}$ *החפשית מעל* $\mathbf{X}$*. אזי* $G = \circledast^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$*, באשר* $G_t = \omega(X_t)$ *עבור כל* $t \in T$.

הוכחה: שלשת חלקי ההוכחה יוכיחו בהתאמה את התנאים (1א), (1ב) ו (1ג) של סעיף "מכפלה חפשית פנימית".

חלק א: *ההעתקה* $t \mapsto G_t$ *רציפה בְּפרישות.* תהי H תת חבורה פתוחה של G. אזי $\omega^{-1}(H)$ היא תת קבוצה פתוחה של X, לכן $X \smallsetminus \omega^{-1}(H)$ סגורה ב X ולכן $\tau(X - \omega^{-1}(H))$ סגורה ב T. אם נסמן $S = \{t \in T \mid G_t \subseteq H\}$ נקבל באפן ישיר או לפי "למה הפוכה" ש $\tau(X \smallsetminus \omega^{-1}(H)) = T \smallsetminus S$. לכן, S פתוחה ב T, כפי שנדרש ב (1א) של סעיף "מכפלה חפשית פנימית".

חלק ב: $G_s \cap G_t = 1$ *לכל* $s,t \in T$*,* $s \neq t$*.* טַעֲנה זו הנה חלק (ג) של "למה תכונות".

חלק ג: *התכונה האוניברסלית של* G*.* תהי A חבורה פרו־$\mathcal{C}$ ויהי $\varphi_0\colon \bigcup_{t\in T} G_t \to A$ מורפיזם. הואיל ו $\omega(X) = \bigcup_{t\in T} G_t$, ההעתקה $\varphi_0 \circ \omega\colon X \to A$ הנה מורפיזם. לפי (2) של סעיף "מכפלה חפשית חיצונית", קיָם הומורפיזם יחיד $\varphi\colon G \to A$ כך ש $\varphi_0 \circ \omega = \varphi \circ \omega$. בפרט, φ מרחיב את φ_0 והוא יחיד בעל תכונה זו. ∎

ההעתקות שהֻגדרו בשתי הלמות האחרונות בין שני הסוגים של המכפלות החפשיות נותנות למעשה שקילות של קטגוריות. מצד אחד נראה את המכפלה החפשית הפנימית $\circledast^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$ כשלישיה (T,G,δ) שבה T הוא מרחב פרו־סופי, G הוא חבורה פרו־$\mathcal{C}$ ו $\delta\colon T \to \mathrm{Subgr}(G)$ העתקה והדרישות (1א)־(1ג) של סעיף "מכפלה חפשית פנימית" מתקיְמות עבור $G_t = \delta(t)$. מורפיזם $\alpha\colon \circledast^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t \to \circledast^{\mathcal{C}}_{t'\in T'} G_{t'}$ בין מכפלות חפשיות יהיה זוג המֻרכב מהומומורפיזם $\alpha\colon G \to G'$ של החבורות הפרו־$\mathcal{C}$ המתאימות והעתקה רציפה $\alpha\colon T \to T'$ של מרחבים פרו־סופיים כך שאם $t \in T$ ו $\alpha(t) = t'$, אזי $\alpha(G_t) \le G_{t'}$. מצד שני, אפשר להרחיב כל אֲלֻמה (X,τ,T) באפן יחיד (עד כדי איזומורפיזם טבעי) ל"אלֻמה מֻרחבת פרו־$\mathcal{C}$" (X,τ,T,ω,G) שבה (G,ω) הנה המכפלה החפשית הפרו־$\mathcal{C}$ מעל (X,τ,T) ("משפטון קִיום ויחידות").

משפטון שקילות: *קַיֶמת שקילות* $(X,\tau,T,G,\omega) \rightsquigarrow G = \circledast^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$ *בין קטגורית המכפלות החפשיות הפנימיות הפרו־*$\mathcal{C}$ *לקטגורית האלֻמות המֻרחבות הפרו־*$\mathcal{C}$ *המתחלפת עם גבולות הפוכים. בפרט, הגבול הֶהפוך של מכפלות חפשיות פנימיות הנו חבורה חפשית פרו־*$\mathcal{C}$ *פנימית.*

הוכחה: ההוכחה של למה "פנימית חיצונית" מתאימה למכפלה החפשית הפרו$\mathcal{C}$ הפנימית $G = \circledast^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$ את האלֻמה המֻרחבת הפרו־$\mathcal{C}$ (X,τ,T,G,ω) שבה $X = \{(g,t) \in G \times T \mid g \in G_t\}$, τ הנו ההטלה על המרכיב

השני ו ω הנו ההטלה על המרכיב הראשון. אם $G' = \coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T'} G_{t'}$ הנו מכפלה חפשית פנימית נוספת ו $\alpha\colon G \to G'$ הנו מורפיזם של מכפלות פרו־$\mathcal{C}$ חפשיות פנימיות, אזי $\alpha(g) \in G_{\alpha(t)}$ לכל $t\in T$ ו $g \in G_t$. לכן, α משרה באפן יחיד העתקה רציפה α' מ X לתוך $X' = \{(g',t') \in G\times T \mid g' \in G_{t'}\}$. לכן, α משרה באפן יחיד מורפיזם α' מהאלֻמה הפרו־$\mathcal{C}$ המֻרחבת (X,τ,T,ω,G) לתוך האלֻמה הפרו־$\mathcal{C}$ המֻרחבת (X',τ',T',ω',G'). ואכן, לכל אבר ב X הצורה (g,t) באשר $g\in G$, $t\in T$ ו $g\in G_t$. נסמן $g' = \alpha(g)$ ו $t' = \alpha(t)$. אזי $(g',t') \in X'$ ונגדיר אפוא $\alpha'(g,t) = (g',t')$. כל סביבה של (g',t') ב X' מקיפה קבוצה מהצורה $U' = (g'N' \times T'_0) \cap X'$ שבה N' היא תת חבורה נורמלית פתוחה ב G' ו T'_0 היא סביבה פתוחה של t' ב T'. נסמן $N = \alpha^{-1}(N')$ ו $T_0 = \alpha^{-1}(T'_0)$. אזי $U = (gN\times T_0)\cap X$ היא סביבה פתוחה של (g,t) ב X העוברת על ידי α' לתוך U'. לכן, α' אכן רציפה.

אם α הנו הזהות של מכפלה חפשית פנימית, אזי גם α' הנו הזהות. כמו כן, שומרת ההעתקה $\alpha \mapsto \alpha'$ על ההרכבה ולכן היא פונקטור קו־וריאנטי.

להפך, תהי (X,τ,T,ω,G) אלֻמה פרו־$\mathcal{C}$ מֻרחבת. אזי, לפי "למה חיצונית־פנימית", קיָם איזומורפיזם טבעי $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$. לפי "למה תכונות"(ד), ההעתקה $\tau\times\omega$ מעתיקה את X באֹפן הומאומורפי על הקבוצה $X' = \{(g,t) \in G\times T \mid g \in G_t\}$. לכן, הפונקטור $(X,\tau,T,\omega,G) \rightsquigarrow (X',\tau',T,\omega',G)$ שבה τ' ו ω' הם ההטלות המתאימות, מקטגורית האלֻמות הפרו־$\mathcal{C}$ המֻרחבות לתוך עצמה איזומורפי לפונקטור הזהות. בכוון ההפוך, אם נצא ממכפלה חפשית פרו־$\mathcal{C}$ פנימית, נעבר לאלֻמה הפרו־$\mathcal{C}$ המֻרחבת המתאימה נחזר למכפלה הפרו־$\mathcal{C}$ החפשית הפנימית שיצאנו ממנה. לכן, הפונקטורים הנם שקילויות בין הקטגוריות.

לבסוף נתבונן במערכת הפוכה $(G_i,\pi_{ji})_{i,j\in I}$ של מכפלות חפשיות פרו־$\mathcal{C}$ פנימיות $G_i = \coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T_i} G_{i,t}$. לכל $i\in I$ יהי $X_i = \{(g,t) \in G_i\times T_i \mid g \in G_{i,t}\}$ ויהיו τ_i ו ω_i ההטלות המתאימות. תהי $\mathbf{X}_i = (X_i,\tau_i,T_i,\omega_i,G_i)$ האלֻמה המֻרחבת המתאימה. אזי $(\mathbf{X}_i,\pi_{ji})_{i,j\in I}$ שבה π_{ji} הם ההרחבות הטבעיות של המורפיזמים הנתונים היא מערכת הפוכה של אלֻמות פרו־$\mathcal{C}$ מֻרחבות. יהי $\mathbf{X} = (X,\tau,T,\omega,G)$ הגבול של המערכת. לפי "למה חבורת גבול", $(\varprojlim G_i,\omega)$ הנה החבורה הפרו־$\mathcal{C}$ החפשית מעל $\mathbf{X}$. לכן, $G = \varprojlim G_i = \coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$. ∎

משפטון גבול הפוך: *יהי $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית מעל מרחב פרו־סופי T. אזי, $G \cong \varprojlim G_i$ הנו גבול הפוך של מכפלות פרו־$\mathcal{C}$ חפשיות. $G_i = \coprod^{\mathcal{C}}_{t_i\in T_i} G_{t_i}$ מעל מרחבים סופיים בדידים T_i, יתר על כן, אם $t\in T$ ו $t = \varprojlim t_i$, אזי $G_t = \varprojlim G_i$.*

הוכחה: בתור מרחב פרו־סופי T הנו גבול הפוך של מערכת הפוכה $(T_i,\pi_{ji})_{i,j\in I}$ של מרחבים סופיים בדידים T_i שבו כל אחת מההעתקות π_{ij} הנה על. לכל $i \in I$ נסמן ב $\pi_i\colon T\to T_i$ את ההטלה על המרכיב ה i־י. אזי, $T = \bigcup_{t_i\in T_i} \pi_i^{-1}(t_i)$ הנו חלֻקה לקבוצות פתוחות־סגורות. לפי "למה חלקה", $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{t_i\in T_i} G(\pi_i^{-1}(t_i))$.

באשר, $G(\pi_i^{-1}(t_i)) = \langle G_t \mid t\in\pi_i^{-1}(t_i)\rangle$.

אם $i \ge j$ ו $\pi_{ji}(t_j) = t_i$, אזי $G(\pi_j^{-1}(t_j)) \subseteq G(\pi_i^{-1}(t_i))$. נגדיר אפוא את

$$\pi_{ji}\colon G(\pi_j^{-1}(t_j)) \to G(\pi_i^{-1}(t_i))$$

כהעתקת השִכון. מ"למת חבורת הגבול" נובע ש $G = \varprojlim \coprod^{\mathcal{C}}_{t_i\in T_i} G(\pi_i^{-1}(t_i))$. ההעתקה של G למרכיב ה i־י הנה הזהות.

לבסוף, יהי $t = \varprojlim t_i$. אזי, $\varprojlim G(\pi_i^{-1}(t_i)) = \bigcap_{i\in I} G(\pi_i^{-1}(t_i))$. כדי להוכיח ש $G_t = \varprojlim G(\pi_i^{-1}(t_i))$ נתבונן ב $g \in G \smallsetminus G_t$. נבחר תת חבורה פתוחה H של G המקיפה את G_t ואינה מכילה את g. לפי (או) של סעיף "מכפלה חפשית פנימית", הקבוצה $\{s\in T \mid G_s \le H\}$ היא סביבה פתוחה של t ב T. סביבה זו מקיפה תת קבוצה פתוחה־סגורה S המכילה את t. לכן, קיָם $i\in I$ כך ש $\pi_i^{-1}(t_i) \subseteq S$. עבורו מתקיֵם, $G(\pi_i^{-1}(t_i)) \le H$. לכן, $g \notin G(\pi_i^{-1}(t_i))$. לכן, $G_t = \bigcap_{i\in I} G(\pi_i^{-1}(t_i))$, כנדרש. ∎

הערה הכללה: יהי $t\in T$ ב"משפטון גבול הפוך". אזי $\{t\}$ הנו החתוך של כל הקבוצות הפתוחות־סגורות U של T המכילות את t. החלק האחרון של הוכחת "משפטון גבול הפוך" מוכיח ש $G_t = \bigcap_U G(U)$. זהו מקרה פרטי של "משפט החתוך" בסעיף הבא. ∎

הערה גבול חלֻקות: נתבונן במקרה הפרטי של "משפטון גבול הפוך" (למעשה של הוכחת המשפטון) שבו $\mathbb{U}$ הנו אֹסף כל החלֻקות של T לקבוצות פתוחות־סגורות. הואיל ו T דחוס, כל $\mathcal{U}\in\mathbb{U}$ הנה קבוצה סופית. נגדיר יחס סדר חלקי על $\mathbb{U}$ על ידי שנקבע ש $\mathcal{U}' \ge \mathcal{U}$ אם $\mathcal{U}'$ **עדינה** מ $\mathcal{U}$. במלים אחרות, כל $U'\in\mathcal{U}'$ מוכלת באיזו שהיא $U\in\mathcal{U}$. בפרט $|\mathcal{U}'| \ge |\mathcal{U}|$. ההעתקה $\pi_{\mathcal{U}',\mathcal{U}}$ מ $\mathcal{U}'$ ל $\mathcal{U}$ תתאים לכל $U'\in\mathcal{U}'$ את הקבוצה היחידה $U\in\mathcal{U}$ המקיפה את U'. המרחב T איזומורפי לגבול ההפוך $\varprojlim \mathcal{U}$. באיזומורפיזם זה עובר כל $t\in T$ למערכת $(U_{t,\mathcal{U}})_{\mathcal{U}\in\mathbb{U}}$, באשר $U_{t,\mathcal{U}}$ הנה הקבוצה היחידה ב $\mathcal{U}$ המכילה את t. הפעלת הוכחת "משפטון גבול הפוך" למקרה זה נותנת ש

$$G = \varprojlim_{\mathcal{U}\in\mathbb{U}} \coprod^{*}_{U\in\mathcal{U}} G(U). \quad ∎$$

תכונות של מכפלות חפשיות פנימיות

נשתמש ב"משפטון השקילות" כדי להוכיח תכונות של מכפלות חפשיות פנימיות.

למה הרחבה פנימית: *יהי* $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{t \in T} G_t$ *מכפלה חפשית ויהיו* $r, s \in T$ *שונים זה מזה. אזי כל הומומרפיזם* $\alpha_s\colon G_s \to A$ *נִתן להרחבה להומומורפיזם* $\alpha\colon G \to A$ *כך ש* $\alpha(G_r) = 1$.

הוכחה: לפי "למה פנימית־חיצונית" קיֶמת אלֻמה $\mathbf{X} = (X, \tau, T)$ ומורפיזם $\omega\colon X \to G$ כך ש (G, ω) הנה המכפלה הפרו־$\mathcal{C}$ החפשית מעל $\mathbf{X}$. "למה הרחבה" מאפשרת להרחיב את ההומורפיזם $\alpha_s \circ \omega\colon X_s \to A$ למורפיזם $\alpha'\colon X \to A$ כך ש $\alpha'(X_r) = 1$. יהי $\alpha\colon G \to A$ ההומומורפיזם היחיד המקיֵם $\alpha \circ \omega = \alpha'$. הואיל ו ω מעתיק את X_r ו X_s באפן איזומורפי על G_r ו G_s בהתאמה, יש ל α התכונות הנדרשות. ∎

למה סגורה: *כל תת קבוצה סגורה* S *של מרחב פרו־סופי* T *הנה חתוך של תת קבוצות פתוחות־סגורות של* T.

הוכחה: תהי $t \in T \smallsetminus S$. לכל $s \in S$ קיֶמת סביבה פתוחה־סגורה U_{ts} שאינה מכילה את t. אֹסף הקבוצות U_{ts} באשר s עובר על כל אברי S מכסה את S. הואיל ו S דחוסה, אסף חלקי סופי מכסה את S. אחוד הקבוצות באסף החלקי הנו תת קבוצה פתוחה־סגורה V_t של T המקיפה את S ואינה מכילה את t. לכן, $S = \bigcap_{t \in T \smallsetminus S} V_t$ כנדרש. ∎

נזכיר שאם $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{t \in T} G_t$ הוא מכפלה חפשית ו S הוא תת קבוצה סגורה של T, אזי $G(S)$ מסמן את תת החבורה $\langle G_s \mid s \in S \rangle$.

למה סגורה - מכפלה חפשית: *יהיו* $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{t \in T} G_t$ *מכפלה חפשית,* S *תת קבוצה סגורה של* T *אזי* $G(S) = \coprod^{\mathcal{C}}_{s \in S} G_s$*. יתר על כן, אם* $\mathcal{T} = \{T_i \mid i \in I\}$ *היא משפחה של קבוצות פתוחות־סגורות של* T *הסגורה תחת חתוכים סופיים כך ש* $S = \bigcap_{i \in I} T_i$*, אזי* $G(S) = \bigcap_{i \in I} G(T_i)$.

הוכחה: נניח תחילה ש S פתוחה־סגורה. אזי $T = S \mathbin{\dot\cup} (T \smallsetminus S)$ הנו חלֻקה של T לקבוצות פתוחות־סגורות. בפרט, לפי "למה חלקה", $G(S) = \coprod^{\mathcal{C}}_{t \in S} G_t$.

במקרה הכללי נותנת "למה סגורה" משפחה $\mathcal{T} = \{T_i \mid i \in I\}$ של קבוצות פתוחות־סגורות שחתוכן שוה ל S. החתוך של מספר סופי של קבוצות פתוחות־סגורות ב T הנו שוב פתוח־סגור. לכן, בלי הגבלת הכלליות נוכח להניח שהמשפחה $\mathcal{T}$ סגורה תחת חתוכים סופיים.

נניח עתה ש $\mathcal{T}$ היא משפחה כלשהיא כנאמר בחלק השני של הלמה. נסדר את I באפן חלקי כך ש $i \le j$ אם $T_j \subseteq T_i$. במקרה זה נגדיר את ההעתקות $\pi_{ji}\colon T_j \to T_i$ ו $\pi_{ji}\colon G(T_j) \to G(T_i)$ כהכלות. בפרט, אם $t \in T_j$, אזי $\pi_{ji}\colon G_t \to G_t$ הנה העתקת הזהות. כמו כן, $\bigcap_{i \in I} G(T_i) = \varprojlim G(T_i)$.

לפי "משפטון שקילות", $\varprojlim G(T_i) = \coprod^{\mathcal{C}}_{s \in S} G'_s$, באשר $G'_s = \varprojlim G_s = G_s$ לכל $s \in S$. לכן, $\bigcap_{i \in I} G(T_i) = \coprod^{\mathcal{C}}_{s \in S} G_s$. במלים אחרות, זהינו את $\coprod^{\mathcal{C}}_{s \in S} G_s$ עם תת חבורה סגורה של G כך ש G_s מזֻהה

עם עצמו לכל $s \in S$. לפי "למה יצירה", $\coprod_{s\in S}^{\mathcal{C}} G_s$ נוצרת על ידי תת החבורות שלה G_s באשר $s \in S$. לכן, $G(S) = \coprod_{s\in S}^{\mathcal{C}} G_s$ ו $G(S) = \bigcap_{i\in I} G(T_i)$. ∎

למה שלישיה: *יהיו A, B, C חבורות פרו־$\mathcal{C}$. בעזרת "למה סגורה" נראה חבורות אלו ואת המכפלות הפרו־$\mathcal{C}$ החפשיות $A *_{\mathcal{C}} B$ ו $B *_{\mathcal{C}} C$ כחבורות חלקיות של המכפלה הפרו־$\mathcal{C}$ החפשית $A *_{\mathcal{C}} B *_{\mathcal{C}} C$. אזי, $(A *_{\mathcal{C}} B) \cap (B *_{\mathcal{C}} C) = B$.*

הוכחה: מספיק להוכיח ש $(A *_{\mathcal{C}} B) \cap (B *_{\mathcal{C}} C) \subseteq B$. לשם כך נתבונן בהומומורפיזם $\varphi\colon A *_{\mathcal{C}} B *_{\mathcal{C}} C \to A *_{\mathcal{C}} B *_{\mathcal{C}} C$ שצמצומיו ל A ול B הן העתקות הזהות ושצמצומו ל C הנה ההעתקה הטריביאלית. אזי φ מעתיק את $A *_{\mathcal{C}} B$ באפן זהותי על עצמו. בפרט, אם $g \in (A *_{\mathcal{C}} B) \cap (B *_{\mathcal{C}} C)$, אזי $g \in A *_{\mathcal{C}} B$ ולכן, $\varphi(g) = g$. מצד שני $g \in B *_{\mathcal{C}} C$ ו φ מעתיק את $B *_{\mathcal{C}} C$ על B. לכן, $\varphi(g) \in B$. מכאן נובע ש $g \in B$. לכן, $(A *_{\mathcal{C}} B) \cap (B *_{\mathcal{C}} C) \subseteq B$. ∎

למה חתוך סופי: *יהיו $G = \coprod_{t\in T} G_t$ מכפלה חפשית ו $U_1, \ldots, U_n$ קבוצות פתוחות־סגורות של T. אזי $\bigcap_{i=1}^{n} G(U_i) = G(\bigcap_{i=1}^{n} U_i)$.*

הוכחה: אנדוקציה על n מוכיחה שמספיק להוכיח את המשפט עבור $n = 2$. לשם כך נתבונן בחֲלֻקות הבאות לקבוצות־סגורות פתוחות:

$$U_1 = (U_1 \smallsetminus U_2) \mathbin{\dot\cup} (U_1 \cap U_2)$$
$$U_2 = (U_1 \cap U_2) \mathbin{\dot\cup} (U_2 \smallsetminus U_1)$$
$$U_1 \cup U_2 = (U_1 \smallsetminus U_2) \mathbin{\dot\cup} (U_1 \cap U_2) \mathbin{\dot\cup} (U_2 \smallsetminus U_1).$$

לפי "למה חלקה"

$$G(U_1) = G(U_1 \smallsetminus U_2) *_{\mathcal{C}} G(U_1 \cap U_2)$$
$$G(U_2) = G(U_1 \cap U_2) *_{\mathcal{C}} G(U_2 \smallsetminus U_1)$$
$$G(U_1 \cup U_2) = G(U_1 \smallsetminus U_2) *_{\mathcal{C}} G(U_1 \cap U_2) *_{\mathcal{C}} G(U_2 \smallsetminus U_1).$$

לכן, לפי "למה שלישיה",

$$\begin{aligned} G(U_1) \cap G(U_2) &= \big(G(U_1 \smallsetminus U_2) *_{\mathcal{C}} G(U_1 \cap U_2)\big) \cap \big(G(U_1 \cap U_2) *_{\mathcal{C}} G(U_2 \smallsetminus U_1)\big) \\ &= G(U_1 \cap U_2) \end{aligned}$$

כפי שהיה להוכיח. ∎

משפטון החתוך: *יהיו* $G = \prod^{\mathcal{C}}_{*\, t\in T} G_t$ *מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית ו* $\{S_i \mid i \in I\}$ *אסף של קבוצות סגורות ב* T*. נסמן* $S = \bigcap_{i\in I} S_i$*. אזי* $G(S) = \bigcap_{i\in I} G(S_i)$.

הוכחה: לכל $i \in I$ נסמן ב $\mathcal{U}_i$ את אסף כל הקבוצות הפתוחות־סגורות ב T המקיפות את S_i. נסמן ב $\mathcal{W}$ את אסף החתוכים $U_1 \cap \cdots \cap U_n$ שבהם $U_1, \ldots, U_n \in \bigcup_{i\in I} \mathcal{U}_i$. לפי "למה סגורה ־ מכפלה חפשית" $G(S_i) = \bigcap_{U\in\mathcal{U}_i} G(U)$ לכל $i \in I$ ו $G(S) = \bigcap_{W\in\mathcal{W}} G(W)$. מ"למה חתוך סופי" נובע שאם $W = U_1 \cap \cdots U_n$ ו $U_1, \ldots, U_n \in \bigcup_{i\in I} \mathcal{U}_i$, אזי $G(W) = G(U_1) \cap \cdots \cap G(U_n)$. לכן,

$$G(S) = \bigcap_{W\in\mathcal{W}} G(W) = \bigcap_{i\in I} \bigcap_{U\in\mathcal{U}_i} G(U) = \bigcap_{i\in I} G(S_i),$$

כפי שהיה להראות. ∎

כלל הצרוף: *תהי* $G = \prod^{\mathcal{C}}_{*\, t\in T} G_t$ *מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית ותהי* $\delta\colon T \to S$ *העְתקה רציפה על של מרחבים פרו־סופיים. אזי,* $G = \prod^{\mathcal{C}}_{*\, s\in S} G(\delta^{-1}(s))$.

הוכחה: נציג את S כגבול הפוך $S = \varprojlim R_i$ של מערכת הפוכה $(R_i, \pi_{ji})_{j,i\in I}$ של מרחבים סופיים בדידים. לכל $i \in I$ מתקיֵם, $T = \dot\bigcup_{r_i\in R_i} \delta^{-1}(\pi_i^{-1}(r_i))$. לכן, לפי "למה חלקה",

$$G = \prod^{\mathcal{C}}_{*\, r_i\in R_i} G(\delta^{-1}(\pi_i^{-1}(r_i))). \tag{1}$$

כאשר i עובר על אברי I, עוברים האגפים הימניים של (1) על מערכת הפוכה של חבורות שבה ההומומורפיזמים המקשרים הם הכלות. לפי "משפטון שקילות" מקבלים בגבול

$$G = \prod^{\mathcal{C}}_{*\, s\in S} \varprojlim G(\delta^{-1}(\pi_i^{-1}(\pi_i(s)))) \tag{2}$$

הואיל וההומומורפיזמים המקשרים הם הכלות והואיל ו $\bigcap_{i\in I} \pi_i^{-1}(\pi_i(s)) = \{s\}$ לכל $s \in S$, מקבלים לפי "משפטון החתוך" שלכל $s \in S$ מתקיֵם

$$\begin{aligned}
\varprojlim G(\delta^{-1}(\pi_i^{-1}(\pi_i(s))) &= \bigcap_{i\in I} G(\delta^{-1}(\pi_i^{-1}(\pi_i(s))) \\
&= G\big(\bigcap_{i\in I} \delta^{-1}(\pi_i^{-1}(\pi_i(s)))\big) \\
&= G\big(\delta^{-1}\big(\bigcap_{i\in I} \pi_i^{-1}(\pi_i(s))\big)\big) \\
&= G(\delta^{-1}(s))
\end{aligned}$$

לכן, לפי (2), $G = \mathop{\bar{\ast}}\nolimits^{\mathcal{C}}_{s\in S} G(\delta^{-1}(s))$. ∎

יהי G חבורה פרו־סופית, יהי T קבוצה ולכל $t \in T$ יהי G_t תת חבורה סגורה של G. נסמן ב $[G_t \mid t \in T]$ את תת החבורה הנורמלית הסגורה של G הנוצרת על ידי כל החבורות G_t, $t \in T$.

למה חבורה חלקית: *יהי $G = \mathop{\bar{\ast}}\nolimits^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית. לכל $t \in T$ תהי H_t תת חבורה סגורה של G_t כך ש $\bigcup_{t\in T} H_t$ סגור ב G.*

(א) *נסמן $H = \langle H_t \mid t \in T\rangle$. אזי $H \cap G_t = H_t$ לכל $t \in T$.*

(ב) *אם $G_t \triangleleft H_t$ לכל $t \in T$, נסמן $H = [H_t \mid t \in T]$. אזי $H \cap G_t = H_t$ לכל $t \in T$.*

הוכחה: "למה פנימית־חיצונית" נותנת אֲלֻמה $\mathbf{X} = (X, \tau, T)$ ומורפיזם $\omega\colon X \to G$ כך ש (G, ω) הנה המכפלה החפשית מעל $\mathbf{X}$ ו $G_t = \omega(X_t)$, באשר $X_t = \tau^{-1}(t)$ לכל $t \in T$. בפרט, $\omega(X) = \bigcup_{t\in T} G_t$. מכאן שהקבוצה $Y = \omega^{-1}(\bigcup_{t\in T} H_t)$ סגורה ב X ולכן הִנה מרחב פרו־סופי.

יהי עתה $t \in T$ מספיק שנוכיח שאם $g \in G_t \smallsetminus H_t$, אזי $g \notin H$. לצרך זה ונסמן $Y_t = X_t \cap Y$. לפי "למה תכונות" מעתיק ω את X_t באפן איזומורפי על G_t. לכן, ω מעתיק את Y_t באפן איזומורפי על H_t.

$$\begin{tikzcd}
& X \arrow[rr, "\omega"] \arrow[dl, dash] \arrow[dd, dash] & & \bigcup_{t\in T} G_t \arrow[r, dash] \arrow[dl, dash] \arrow[dd, dash] & G \arrow[dd, dash] \\
X_t \arrow[rr] \arrow[dd, dash] & & G_t \arrow[dd, dash] & & \\
& Y \arrow[rr, dash] \arrow[dl, dash] & & \bigcup_{t\in T} H_t \arrow[r, dash] \arrow[dl, dash] & H \\
Y_t \arrow[rr] & & H_t & &
\end{tikzcd}$$

יהי $x \in X_t$ האבר היחיד המקיֵם $\omega(x) = g$. אזי $x \in X_t \smallsetminus Y_t$. לכן קיָם הומומורפיזם ψ_t של X_t על חבורה סופית C כך ש $\psi_t(x) \notin B$, באשר $B = \psi_t(Y_t)$. אם $H_t \triangleleft G_t$, אזי $B \triangleleft C$. "למה הרחבה" מאפשרת להרחיב את ψ_t למורפיזם $\psi\colon X \to C$. בפרט, $\psi(x) \notin B$, $\psi(Y_t) = B$ ו $\psi^{-1}(B)$ הוא תת קבוצה פתוחה של X. נסמן $S = \{s \in T \mid Y_s \subseteq \psi^{-1}(B)\}$. אזי, $t \in S$ ו $T \smallsetminus S = \tau(X \smallsetminus \psi^{-1}(B))$. הואיל ו τ רציף, $T \smallsetminus S$ סגור ב T ולכן, S פתוח ב T. מכאן שקיֶמת תת קבוצה פתוחה־סגורה V של T המכילה את t ומוכלת ב S. נוכל אפוא להגדיר מורפיזם $\gamma\colon X \to C$ על ידי $\gamma(z) = \psi(z)$ לכל $z \in \tau^{-1}(V)$ ו $\gamma(z) = 1$ לכל $z \in \tau^{-1}(T \smallsetminus V)$. בפרט, $\gamma(x) = \psi(x)$, כי $\tau(x) = t \in V$. יהי $\varphi\colon G \to C$ הומומורפיזם כך ש $\gamma = \varphi \circ \omega$. אזי, $\varphi(H_s) = \varphi(\omega(Y_s)) = \gamma(Y_s) \subseteq B$ לכל $s \in T$. אם $H_s \triangleleft G_s$ לכל

$s \in T$ ו $H = [H_s \mid s \in T]$, אזי $B \lhd C$. בשני המקרים, $\varphi(H) \leq B$. אלו היה $g \in H$, היינו מקבלים $\psi(x) = \gamma(x) = \varphi(\omega(x)) = \varphi(g) \in B$, בנגוד לאמור לעיל. סתירה זו אומרת ש $g \notin H$, כנדרש. ∎

משפטון מנה א: *תהי $G = \mathop{\ast}_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית. לכל $t \in T$ תהי N_t תת חבורה נורמלית סגורה של G_t. נניח ש $\bigcup_{t\in T} N_t$ סגור ב G. נסמן $N = [N_t \mid t \in T]$. אזי $G/N = \mathop{\ast}_{t\in T} G_t N/N$.*

הוכחה: עינו להוכיח את התכונות (1א), (1ב) ו (1ג) של של סעיף "מכפלה חפשית פנימית".

הוכחת (1א): ההעתקה $HN/N \mapsto H$ של $\mathrm{Subgr}(G)$ לתוך $\mathrm{Subgr}(G/N)$ הנה רציפה בְּקַפִּידה ובפרט בפרישׂות. הואיל וההעתקה $t \mapsto G_t$ של T לתוך $\mathrm{Subgr}(G)$ רציפה בפרישות (תכונה (1א) בסעיף "מכפלה פנימית חפשית"), גם ההעתקה $t \mapsto G_t/N_t$ של T לתוך $\mathrm{Subgr}(G/N)$ רציפה בפרישות.

הוכחת (1ב): יהיו $s, t \in T$ שונים. כדי להוכיח ש $G_s N/N \cap G_t N/N = 1$ מספיק להתבונן באבר $g \in G_s \smallsetminus N$, ולהוכיח ש $g \notin G_t N$. לשם כך נבחר חֲלֻקה $T = T_s \cup T_t$ של T לקבוצות פתוחות־סגורות כך ש $s \in T_s$ ו $t \in T_t$. לפי "למה חלקה", $G = G(T_s) *_{\mathcal{C}} G(T_t)$. נתבונן בהומומורפיזם $\alpha\colon G \to G(T_s)/G(T_s) \cap N$ המֻגדר על $G(T_s)$ כהעתקת המנה ועל $G(T_t)$ כהעתקה הטריביאלית. אם $r \in T$, $N_r \leq G(T_s) \cap N$ במקרה שבו $r \in T_s$ ו $N_r \leq G(T_t)$ במקרה שבו $r \in T_t$. בכל מקרה $\alpha(N_r) = 1$. לכן, $\alpha(N) = 1$. בנוסף, $\alpha(G_t) = 1$, כי $G_t \leq G(T_t)$. לכן, $\alpha(G_t N) = 1$. מאידך, $\alpha(g) \neq 1$, כי $g \in G(T_s) \smallsetminus G(T_s) \cap N$. לכן, $g \notin G_t N$, כפי שהיה להוכיח.

הוכחת (1ג): נסמן ב $\pi\colon G \to G/N$ את העתקת המנה. יהי $\gamma_0\colon \bigcup_{t\in T} G_t N/N \to A$ מורפיזם לתוך חבורה פרו־סופית A. אזי, $\gamma_0 \circ \pi\colon \bigcup_{t\in T} G_t \to A$ הנו מורפיזם הנִתן להרחבה להומומורפיזם $\tilde{\gamma}\colon G \to A$. לכל $t \in T$ מתקיֵם $\tilde{\gamma}(N_t) = \gamma_0(\pi(N_t)) = \gamma_0(1) = 1$. לכן, $\tilde{\gamma}(N) = 1$. מכאן ש $\tilde{\gamma}$ מתפרק בצורה $\tilde{\gamma} = \gamma \circ \pi$, באשר $\gamma\colon G/N \to A$ הנו הומומורפיזם. מהבניה עולה ש γ מרחיב את γ_0.

אם $\gamma'\colon G/N \to A$ הנו הומומורפיזם נוסף המרחיב את γ_0, אזי $\gamma' \circ \pi$ מרחיב את $\gamma_0 \circ \pi$ על $\bigcup_{t\in T} G_t$. לכן, $\gamma \circ \pi = \gamma' \circ \pi$. הואיל ו π על, $\gamma = \gamma'$, כנדרש. ∎

משפטון מנה ב: *יהיו $G = \mathop{\ast}_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית ו N תת חבורה נורמלית סגורה של G. לכל $t \in T$ נסמן $N_t = G_t \cap N$. אזי $G/N = \mathop{\ast}_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t N/N$ אם ורק אם $N = [N_t \mid t \in T]$.*

הוכחה: נניח קודם ש $N = [N_t \mid t \in T]$. לפי "למה גיל־מור", הקבוצה $\bigcup_{t\in T} G_t$ סגורה ב G. לכן הקבוצה $\bigcup_{t\in T} N_t = \bigcup_{t\in T}(G_t \cap N) = \left(\bigcup_{t\in T} G_t\right) \cap N$ סגורה ב G. לפי "משפטון מנה א", $G/N = \mathop{\ast}_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t N/N$.

להפך, נניח ש $G/N = \mathop{\ast}_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t N/N$. נסמן $N_0 = [N_t \mid t \in T]$. אזי N_0 הוא תת חבורה נורמלית סגורה של G המוכלת ב N. בפרט, $G_t \cap N_0 = N_t$ לכל $t \in T$. לפי החלק של המשפטון

שהוכח כבר, $G/N_0 = \mathop{\prod\!\!\!\!\!\!*\;}\nolimits^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_tN_0/N_0$. בפרט, לפי "למה גיל־מור", תת הקבוצה $\bigcup_{t\in T} G_tN_0/N_0$ של G/N_0 סגורה. נתבונן עתה בהעתקת המנה $\pi\colon G/N_0 \to G/N$. נסמן את צמצומה ל $\bigcup_{t\in T} G_tN_0/N_0$ ב π_0. אזי $\pi_0\colon \bigcup_{t\in T} G_tN_0/N_0 \to \bigcup_{t\in T} G_tN/N$ חד חד ערכי ועל. הואיל ו π העתקה סגורה והקבוצה $\bigcup_{t\in T} G_tN_0/N_0$ סגורה, π_0 הנו הומאומורפיזם. בפרט, π_0^{-1} גם הוא הומאומורפיזם שצמצומו לכל G_tN/N הנו איזומורפיזם של חבורות פרו־סופיות. מתכונה (1ג) בסעיף "מכפלה חפשית פנימית" נובע שנתן להרחיב את π_0^{-1} להומומורפיזם $\pi'\colon G/N \to G/N_0$. נתבונן בהומומורפיזם $\pi' \circ \pi\colon G/N_0 \to G/N_0$. צמצומו ל $\bigcup_{t\in T} G_tN_0/N_0$ הנו הזהות. לכן, מיחידות ההרחבה ב (1ג) של סעיף "מכפלה חפשית פנימית" נובע ש $\pi' \circ \pi = \mathrm{id}_{G/N_0}$. בפרט, $\mathrm{Ker}(\pi) = 1$. לכן, $N = N_0 = [N_t \mid t \in T]$. ∎

בסעיף זה נתבונן בתצורות כמעט מלאות $\mathcal{B} \subseteq \mathcal{C}$ ונטפל בקשר בין מכפלות פרו־$\mathcal{C}$ חפשיות לבין מכפלות פרו־$\mathcal{B}$ חפשיות.

לכל חבורה פרו־סופית G נסמן ב $N_{\mathcal{B}}(G)$ את החתוך של כל תת החבורות הנורמליות הפתוחות M של G שעבורן $G/M \in \mathcal{B}$. מתכונות התצורה נובע ש $G/N_{\mathcal{B}}(G)$ היא חבורה פרו־$\mathcal{B}$. יתר על כן, אם φ הנו אפימורפיזם של G על חבורה פרו־$\mathcal{B}$ H, אזי $N_{\mathcal{B}}(G) \le \mathrm{Ker}(\varphi)$ ולכן קיָם אפימורפיזם $\bar{\varphi}\colon G/N \to H$ כך ש $\varphi = \bar{\varphi} \circ \pi$, באשר $\pi\colon G \to G/N$ הנו העתקת המנה.

למה מנה פרו־$\mathcal{B}$: *תהי ו $G = \coprod_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית. נסמן $N = N_{\mathcal{B}}(G)$ ולכל $t \in T$ נסמן $N_t = N_{\mathcal{B}}(G_t)$. אזי,*

(א) *יהיו $r, s \in T$, $r \ne s$. אזי כל אפימורפיזם $\gamma_s\colon G_sN/N \to B$ על חבורת־$\mathcal{B}$ נתן להרחבה להומומורפיזם $\gamma\colon G/N \to B$ כך ש $\gamma(G_rN/N) = 1$.*

(ב) *$G_t \cap N = N_t$ לכל $t \in T$.*

(ג) *$G/N = \coprod_{t\in T}^{\mathcal{B}} G_tN/N$.*

הוכחת א: יהיו $\pi_s\colon G_s \to G_sN/N$ ו $\pi\colon G \to G/N$ העתקות המנה. לפי "למה הרחבה פנימית" נתן להרחיב את ההעתקה $\gamma_s \circ \pi_s\colon G_s \to B$ לאפימורפיזם $\tilde{\gamma}\colon G \to B$ כך ש $\tilde{\gamma}(G_r) = 1$. הואיל ו $B \in \mathcal{B}$ מתקיֵם $\tilde{\gamma}(N) = 1$. לכן, קיָם הומומורפיזם $\gamma\colon G/N \to B$ כך ש $\tilde{\gamma} = \gamma \circ \pi$. הומומורפיזם זה מרחיב את γ_s ומקיֵם $\gamma(G_rN/N) = 1$, כנִדרש.

הוכחת ב: אם M הוא תת חבורה נורמלית של G כך ש $G/M \in \mathcal{B}$, אזי G_tM/M בתור חבורה חלקית של G/M שיָכת ל $\mathcal{B}$. מהאיזומורפיזם, $G_tM/M \cong G_t/G \cap M$ נובע ש $G_t/G_t \cap M \in \mathcal{B}$. לכן, $N_t \le G \cap M \le M$. אם נקח את החתוך על כל ה M־ים האפשריים, נקבל ש $N_t \le N$.

להפך, תהי L תת חבורה נורמלית פתוחה של G_t כך ש $G_t/L \in \mathcal{B}$. לפי "למה הרחבה פנימית" נִתן להרחיב את העתקת המנה $\pi_t\colon G_t \to G_t/L$ לאפימורפיזם $\pi\colon G \to G_t/L$. הגרעין $M = \mathrm{Ker}(\pi)$ יקיֵם $G/M \in \mathcal{B}$ ו $G_t \cap M = L$. לכן, $N \subseteq M$ ו $G_t \cap N \le G_t \cap M = L$. אם נִתן ל L לעבֹר על כל תת החבורות מהצורה הנ"ל, נקבל ש $G_t \cap N \le N_t$. צרוף של מסקנה זאת למסקנה של הפסקה הקודמת נותן ש $G_t \cap N = N_t$.

הוכחת ג: לכל $t \in T$, G_tN/N בתור תת חבורה של G/N הנה חבורת פרו־$\mathcal{B}$. שאסף החבורות האלו מקיֵם את התנאים (1א), (1ב) ו (1ג) של הסעיף "מכפלה חפשית פנימית" ביחס לתצורה $\mathcal{B}$.

כדי להוכיח את תנאי (1א) של הסעיף "מכפלה חפשית פנימית" נזכֹר קודם שההעתקה $T \to \mathrm{Subgr}(G)$ הנִתנת על ידי $t \mapsto G_t$ רציפה בפרישות. ההעתקה $\mathrm{Subgr}(G) \to \mathrm{Subgr}(G/N)$ הנִתנת על ידי $H \to HN/N$

רציפה (אפִלו בקפידה). לכן, צרוף שתי ההעתקות הנו העתקה רציפה בפרישות $T \to \mathrm{Subgr}(G/N)$ המֻגדרת על ידי $t \to G_tN/N$, כנדרש.

יהיו עתה $r, s \in T$, $r \neq s$. נניח בשלילה שקיָם $\bar{g} \in G_rN/N \cap G_sN/N$ כך ש $\bar{g} \neq 1$. לכן, קיָם אפימורפיזם $\gamma_s\colon G_sN/N \to B$ על חבורת־$\mathcal{B}$ כך ש $\gamma_s(\bar{g}) \neq 1$. לפי (א) קיָם הומומורפיזם $\gamma\colon G/N \to B$ המרחיב את γ_s ומקיֵם $\gamma(G_rN/N) = 1$. בפרט, $\gamma(\bar{g}) = 1$. מצד שני, $\gamma(\bar{g}) = \gamma_s(\bar{g}) \neq 1$. סתירה זו מוכיחה ש $G_rN/N \cap G_sN/N = 1$ כנדרש.

ההוכחה של (1ג) של הסעיף "מכפלה חפשית פנימית" דומה להוכחת (1ב): יהי $\gamma_0\colon \bigcup_{t\in T} G_tN/N \to B$ מורפיזם. תהי $\pi\colon G \to G/N$ העתקת המנה. אזי הצמצום של $\gamma_0 \circ \pi$ ל $\bigcup_{t\in T} G_t$ הנו מורפיזם שנסמנו ל $\tilde{\gamma}_0$. מורפיזם זה נִתן להרחבה באפן יחיד להומומורפיזם $\tilde{\gamma}\colon G \to B$ המעתיק את N ל 1. לכן, קיָם אפימורפיזם $\gamma\colon G/N \to B$ כך ש $\gamma \circ \pi = \tilde{\gamma}$. הצמצום של γ ל $\bigcup_{t\in T} G_tN/N$ הנו ההרחבה המבֻקשת של γ_0. היחידות של γ נובעת מהיחידות של $\tilde{\gamma}$.

מכל זה עולה ש $G/N = \mathop{\ast\!\!\prod}_{t\in T}^{\mathcal{B}} G_tN/N$. ∎

הלמה הבאה תראה שכל מכפלה פרו־$\mathcal{B}$ חפשית הנה מנה של מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית כפי שחלק (ג) של "למה מנה פרו־$\mathcal{B}$" מציג.

למה השואה: *לכל מכפלה פרו־$\mathcal{B}$ חפשית $G_{\mathcal{B}} = \mathop{\ast\!\!\prod}_{t\in T}^{\mathcal{B}} G_t$ מתאימה באפן טבעי מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית $G_{\mathcal{C}} = \mathop{\ast\!\!\prod}_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t$ של אותן החבורות G_t ואפימורפיזם $\varphi\colon G_{\mathcal{C}} \to G_{\mathcal{B}}$ כך שלכל $t \in T$ מעתיק φ את העֹתק של G_t החלקי ל $G_{\mathcal{C}}$ באפן זהותי על העֹתק של G_t החלקי ל $G_{\mathcal{B}}$. יתר על כן, $\mathrm{Ker}(\varphi) = N_{\mathcal{B}}(G_{\mathcal{C}})$.*

הוכחה: נסמן $X = \{(g,t) \in G_{\mathcal{B}} \times T \mid g \in G_t\}$ ויהיו $\omega_{\mathcal{B}}\colon X \to G_{\mathcal{B}}$ ו $\tau\colon X \to T$ ההטלות המתאימות. לפי "למה פנימית־חיצונית" $\mathbf{X} = (X, \tau, T)$ הנה אלֻמה של חבורות פרו־$\mathcal{C}$ ו $\omega_{\mathcal{B}}$ מורפיזם. יתר על כן, לכל $t \in T$ מעתיק $\omega_{\mathcal{B}}$ את $X_t = \tau^{-1}(t)$ באפן איזומורפי על G_t. תהי $(G_{\mathcal{C}}, \omega_{\mathcal{C}})$ המכפלה הפרו־$\mathcal{C}$ החפשית מעל $\mathbf{X}$. לפי "למה חיצונית־פנימית", $G_{\mathcal{C}} = \mathop{\ast\!\!\prod}_{t\in T}^{\mathcal{C}} G_t$ באשר $G_t = \omega_{\mathcal{C}}(X_t)$. הואיל ו $G_{\mathcal{B}}$ היא גם חבורת פרו־$\mathcal{C}$ נובע מהתכונה האוניברסלית של הזוג $(G_{\mathcal{C}}, \omega_{\mathcal{C}})$ שקיָם אפימורפיזם $\varphi\colon G_{\mathcal{C}} \to G_{\mathcal{B}}$ כך ש $\varphi \circ \omega_{\mathcal{C}} = \omega_{\mathcal{B}}$. בפרט, φ מעתיק את העֹתק של G_t המוכל ב $G_{\mathcal{C}}$ באפן איזומורפי על העֹתק של G_t המוכל ב $G_{\mathcal{B}}$. בלי הגבלת הכלליות נוכל לראות העתקה זו כהעתקת הזהות. נסמן $N = N_{\mathcal{B}}(G_{\mathcal{C}})$ ו $K = \mathrm{Ker}(\varphi)$. הואיל ו $G_{\mathcal{B}}$ היא חבורה פרו־$\mathcal{B}$, נובע ש $N \le K$. לכן, φ משרה אפימורפיזם $\bar{\varphi}\colon G/N \to G_{\mathcal{B}}$ כך ש $\varphi = \bar{\varphi} \circ \pi$ באשר $\pi\colon G_{\mathcal{C}} \to G/N$ היא העתקת המנה. כמו בחלק האחרון של הוכחת "למה מנה פרו־$\mathcal{B}$", נובע ש $N = K$. ∎

למה קורוש: *תהי I קבוצה סופית ו $G = \mathop{\ast\!\!\prod}_{i\in I}^{\mathcal{C}} G_i$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$. תהי U תת חבורה פתוחה של G. לכל i נסמן $U_i = G_i \cap U$. נניח שהתצורה $\mathcal{C}$ מלאה. אזי קיֶמת ל G תת חבורה סגורה W כך ש $U = W \ast_{\mathcal{C}} \mathop{\ast\!\!\prod}_{i\in I}^{\mathcal{C}} U_i$.*

הוכחה: לכל $i\in I$ נפריד את G לְיָדוֹת כפולות: $G=\dot\bigcup_{j\in J_i}G_is_{ij}U$. לפי משפט החבורה החלקית של קורוש בקטגוריה של חבורות פרו־$\mathcal{C}$ (פה אנו משתמשים בהנחה ש $\mathcal{C}$ מלאה)

$$U\cong D*_{\mathcal{C}}\coprod\nolimits^{\mathcal{C}}_{i\in I}\coprod\nolimits^{\mathcal{C}}_{j\in J_i}G_i^{s_{ij}}\cap U. \tag{1}$$

באשר D היא חבורה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית. יתר על כן, לכל $i\in I$ קיָם $j\in J_i$ כך ש $s_{ij}=1$ (ראה למשל \Jarden\Notes\Herfort\free.tex) עבור j זה, מתקיֵם $G_i^{s_{ij}}\cap U=G_i\cap U=U_i$. לכן, כל $\coprod^{\mathcal{C}}_{i\in I}U_i$ מופיע כגורם חפשי באגף ימין של (1). נסמן את המכפלה הפרו־$\mathcal{C}$ החפשית של שאר הגורמים ב W. אזי (1) מקבל את הצורה $U=W*_{\mathcal{C}}\coprod^{\mathcal{C}}_{i\in I}U_i$. ∎

משפטון חבורות חלקיות: *תהי $G=\coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T}G_t$ מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית. לכל $t\in T$ תהי H_t תת חבורה סגורה של G_t כך ש $\bigcup_{t\in T}H_t$ סגורה ב G. נניח שהתצורה $\mathcal{C}$ מלאה. אזי תת החבורה H הנוצרת על ידי כל ה H_t־ים הנה מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית, $H=\coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T}H_t$.*

הוכחה: נתבונן קודם במקרה שהמרחב T סופי ובדיד. תהי C חבורה פרו־$\mathcal{C}$ ולכל $t\in T$ יהי $\eta_t\colon H_t\to C$ הומומורפיזם. עלינו להרחיב את האֹסף $\{\eta_t\mid t\in T\}$ להומומורפיזם $\eta\colon H\to C$. לצֹרך זה נניח בלי הגבלת הכלליות ש C סופית. הנחה זו מאפשרת להרחיב את η_t להומומורפיזם μ_t מתת חבורה פתוחה U_t של G_t לתוך C. נתבונן עתה במכפלה הקרטזית $\prod_{t\in T}G_t$ ובאפימורפיזם $\kappa\colon G\to\prod_{t\in T}G_t$ שצמצומו לכל G_t הנו העְתקת הזהות. תת החבורה $\prod_{t\in T}U_t$ של $\prod_{t\in T}G_t$ פתוחה ולכן, $U=\kappa^{-1}(\prod_{t\in T}U_t)$ פתוחה ב G. יתר על כן, $G_t\cap U=U_t$ לכל $t\in T$. לפי "למה קורוש", $U=W*_{\mathcal{C}}\coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T}U_t$. לכן, נתן להרחיב את האֹסף $\{\mu_t\mid t\in T\}$ להומומורפיזם $\mu\colon\coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T}U_t\to C$. $\eta=\mu|_H$ הנו הומומורפיזם לתוך C המרחיב כל אחד מה μ_t־ים, כנדרש.

נִפנה עתה למקרה הכללי ונוכיח קודם שההעתקה $\delta\colon T\to\mathrm{Subgr}(H)$ המֻגדרת על ידי $\delta(t)=H_t$ רציפה בִּפרישות. יהי אפוא $t\in T$ ותהי K תת חבורה פתוחה של H כך ש $H_t\le K$. נבחר תת חבורה פתוחה L של G המקיפה את G_t כך ש $L\cap H\le K$. מהרציפות בפרישות של ההעתקה $s\mapsto G_s$ נובע שהקבוצה $S=\{s\in T\mid G_s\le L\}$ פתוחה ב T. לפי ההגדרות $t\in S$. לפי ההנחה, $\bigcup_{t\in T}H_t$ סגורה ב G. לכן, לפי "למה חבורה חלקית", $G_s\cap H=H_s$ לכל $s\in T$. בפרט, אם $s\in S$, נקבל ש $H_s\le K$, כנדרש. בזה הוכחנו את תנאי (1א) של סעיף "מכפלה חפשית פנימית" לגבי החבורות H_s.

נסמן ב $\mathbb{U}$ את אֹסף כל החלֻקות של T לקבוצות פתוחות־סגורות. לפי "הערה גבול חלקות", $G=\varprojlim\coprod^{\mathcal{C}}_{U\in\mathcal{U}}G(U)$, באשר $\mathcal{U}$ עובר על $\mathbb{U}$ וההומומורפיזמים המקשרים של הגבול ההפוך הנם הכלות. בפרט, $G=\coprod^{\mathcal{C}}_{U\in\mathcal{U}}G(U)$. לכל $U\in\mathcal{U}$ נסמן $H(U)=\langle H_t\mid t\in U\rangle$. אזי, $\langle H(U)\mid U\in\mathcal{U}\rangle=\langle H_t\mid t\in T\rangle=H$. לכן, לפי הפסקה הראשונה של הוכחה זו, $H=\coprod^{\mathcal{C}}_{U\in\mathcal{U}}H(U)$.

לפי "משפטון גבול הפוך", $H=\coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T}H'_t$, באשר $H'_t=\varprojlim H(U)=\bigcap_{U\in\mathcal{U}}H(U)$, באשר U עובר על כל הסביבות הפתוחות־סגורות של t. עלינו להוכיח ש $H'_t=H_t$. ואכן, אם U היא סביבה פתוחה־סגורה

של t, אזי $H(U) \leq H_t$. לכן, $H'_t \leq H_t$. להפך, נניח ש $g \in G \setminus H_t$. אזי, קיֶמת תת הרחבה פתוחה L של G המקיפה את H_t ואינה מכילה את g. לפי הפסקה השניה של ההוכחה, הקבוצה $S = \{s \in T \mid H_s \subseteq K\}$ הנה סביבה פתוחה של t ב T. לכן קיֶמת $\mathcal{U} \in \mathbb{U}$ וקיֶמת $U \in \mathcal{U}$ כך ש $t \in U \subseteq S$. בפרט, $H(U) \leq K$. מכאן ש $g \notin H(U)$. לכן, $g \notin H'_t$. מסקנה זו יחד עם הטענה $H'_t \leq H_t$ שהוכחנו לעיל גוררת ש $H_t = H'_t$. ∎

תהי $\mathcal{C}$ תצורה מלאה של חבורות סופיות ותהי $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{i\in I} G_i$ מכפלה חפשית־$\mathcal{C}$ של מספר סופי של חבורות פרו־$\mathcal{C}$. הרפורט וריבס הוכיחו ב [HeR] ש $G_i \cap G_j^x = 1$ אם $i \neq j$ ו $x \in G$. $G_i \cap G_i^x = 1$ לכל $x \in G \smallsetminus G_i$ וכל תת חבורה סופית של G מוכלת בצמוד של אחד ה G_i־ים. הוכחה אחרת במקצת נמצאת ב \Jarden\Notes\Herfort\. בסעיף זה נראה שמשפט הרפורט־ריבס נתן להכללה על ידי מעבר לְגבול למכפלה חפשית־ מעל מרחב פרו־סופי כלשהוא.

משפט ריבס־הרפורט: *תהי $\mathcal{C}$ תצורה מלאה של חבורות סופיות ו $G = \coprod^{\mathcal{C}}_{t\in T} G_t$ מכפלה פרו־ $\mathcal{C}$ חפשית.*

(א) *אם $s \neq r$, אזי $G_r \cap G_s^x = 1$ לכל $x \in G$.*

(ב) $G_t \cap G_t^x = 1$ *לכל* $x \in G \smallsetminus G_t$*. בפרט,* G_t *הנו המשמֵר של עצמו ב* G.

(ג) *לכל תת חבורה סופית A של G קיָם $x \in G$ ו $t \in T$ כך ש $A \leq G_t^x$.*

הוכחת א: נניח בשלילה שקיָם $x \in G$ וקיָם $g \in G_r \cap G_s^x$ כך ש $g \neq 1$. נבחר אפימורפיזם α_r של G_r על חבורה סופית B כך ש $\alpha_r(g) \neq 1$. נרחיב את α_r בעזרת "למה הרחבה פנימית" להומומורפיזם $\alpha\colon G \to B$ כך ש $\alpha(G_s) = 1$. אזי $\alpha(G_s^x) = 1$. לכן $\alpha(g) = \alpha_r(g) \neq 1$ כי $g \in G_r$ ומצד שני $\alpha(g) = 1$ כי $g \in G_s^x$. סתירה זו מוכיחה ש x ו g כנ"ל אינם קיָמים.

הוכחת ב: הואיל ו G_t הנה תת קבוצה סגורה של G, קיֶמת ל G תת חבורה נורמלית פתוחה N כך ש $x \notin NG_t$. מתנאי (וא) של סעיף "מכפלה חפשית פנימית" נובע שקיֶמת ל t סביבה פתוחה־סגורה U ב T כך ש $G(U) \leq NG_t$. מכאן ש $G(U) = \langle G_u \mid u \in U\rangle \leq NG_t$ ולכן $x \notin G(U)$. נסמן עתה $U' = T \smallsetminus U$. לפי "למה חלקה", $G = G(U) *_{\mathcal{C}} G(U')$. לפי משפט הרפורט־ריבס למכפלות חפשיות של מספר סופי של גורמים, $G(U) \cap G(U)^x = 1$. הואיל ו $G_t \leq G(U)$, נובע מכאן ש $G_t \cap G_t^x = 1$, כנִטען.

הוכחת ג: "משפטון גבול הפוך" נותן לנו מערכת הפוכה $\langle G_i, T_i, \pi_{ji}\rangle_{i,j\in I}$ של חבורות פרו־סופיות G_i ומרחבים סופיים בדידים T_i כך שלכל $i \in I$ $G_i = \coprod^{\mathcal{C}}_{t_i\in T_i} G_{t_i}$ היא מכפלה פרו־$\mathcal{C}$ חפשית של מספר סופי של גורמים ו $G = \varprojlim G_i$. יהיו $\pi_i\colon G \to G_i$ ו $\pi_i\colon T \to T_i$ ההטלות על המרכיב ה i־י ונסמן $A_i = \pi_i(A)$. אזי $A = \varprojlim A_i$.

לכל $i \in I$ נסמן $Y_i = \{(x,t) \in G_i \times T_i \mid\ A_i \leq G_t^x\}$. לפי משפט הרפורט־ריבס למכפלה חפשית של מספר סופי של גורמים Y_i אינה ריקה. הואיל ו T_i סופי ו G_i פרו־סופי, Y_i הנה תת קבוצה סגורה של $G_i \times T_i$. אם $i \geq j$, אזי $\pi_{ji}(Y_j) \subseteq Y_i$. לכן, הגבול $Y = \varprojlim Y_i$ אינו ריק ומוכל ב $G \times T$. כל נקֻדה $(x,t) \in Y$ תקיֵם $A \leq G_t^x$, כנִדרש. ∎

References

[HeR] W. Herfort and L. Ribes, *Torsion elements and centralizers in free products of profinite groups,* Journal für die reine und angewandte Mathematik **358** (1985), 155-161.